

જેન ગ્રંથમાળા

દાદાસાહેબ, ભાવનગર.

ફોન : ૦૨૭૮-૨૪૨૫૩૨૨

5272003

ગ્રંથમાળા મણકો ૩ ને

ક્રિયોધ્વારક

श्रीमद् आनंदविमल सूरेश्वरः ।

મહારાજનું

विशिष्ट ज्वनयस्त्रि

ਦੇਖੋ

પૂજ્યપાદ પ્રસિદ્ધવક્તા અનુયોગાચાર્ય શ્રીમદ્
 પંન્યાસપ્રવર શ્રી રંગવિમળજી ગણિવર્યાના
 શિષ્ય મુનિશ્રી કનકવિમળજી

: : પ્રકાશક : :

શ્રી મુક્તિવિમળ જૈન ગ્રંથમાળાના

સેક્રેટરી:—શાહ શાંતિલાલ હરગોવિન્દદાસ

કે. દેવસાનેા પાડો, અમદાવાદ.

શ્રીમદ્ મુક્તિવિમળજી જૈન ગ્રંથમાળા મણુકો ૩ જે

શાંતમૂર્તિ પ. પૂ. શ્રીમદ્ પં. શ્રી દયાવિમળજી
ગણિપાદપદ્મભ્યો નમઃ :

“ જગદ્ગુરુ, શાસનસમ્રાટ્, જંગમ યુગ પ્રધાન.”

“ મહાન ક્રિયોદ્ધારક ” તપાગચ્છાધિપતિ સદ્ગુરુ.

આચાર્ય શ્રીમદ્ આનંદવિમળસૂરીજી મહારાજનું ૭

“ વિશિષ્ટ જીવન ચૈત્રિ ”

આર્થિક સહાયક:--

ગામ પૂરણિવાસી શેઠ દેવદાજી લખાણના સુપુત્રો
શેઠ લાલાજી, શેઠ હીરાજી તથા શેઠ સિમરજી

—:: લેખક ::—

પૂજ્યપાદ “ પ્રસિદ્ધવક્તા ” અનુયોગાચાર્ય શ્રીમદ્
પંન્યાસ પ્રવર શ્રી રંગવિમળજી ગણિવર્ધના

શિષ્ય મુનિશ્રી કનકવિમળજી

—:: પ્રકાશક ::—

શ્રી મુક્તિવિમળજી જૈન ગ્રંથમાળાના

સેક્રેટરી:—શાહ શાંતિલાલ હરગોવિનદાસ

કે. દેવશાનો પાડો-અમદાવાદ.

જ્ઞાનસૂરિ સં. ૨૧૨

મુક્તિ સં. ૨૦

કિંમત ૦-૨-૦

વીર સંવત્ ૨૪૬૫

વિક્રમ સંવત્ ૧૯૯૫

સુધારાવધારા સાથે ત્રીજી આવૃત્તિ

પ્રત ૧૦૦૦

પ્રાપ્તિસ્થાન-વિજયપુર

નગરશેઠ-મણીલાલ મોહનલાલ દોશી

ઠે. દોશીવાડામાં

ભિ. ગુજરાત

: મુદ્રક :

રમણલાલ પીતામ્બરદાસ કોઠારી : ધી વિરવીજ્ય પ્રિ. પ્રેસ
સાગરની ખડકી, રતનપોળ-અમદાવાદ.

ॐ સમર્પણ ॐ

પરમપૂજ્ય ધર્મધુરંધર જૈન શાસન નભોનભોમણિ સુવિહિત
સાધુશિરોમણિ જૈનાગમ પરિશીલનશાલી સદ્ધર્મોપદેષ્ટા
વિદ્વજ્જન વૃંદવંદનીય આબાલ પ્રજ્ઞચારી વ્યાખ્યાન વાચ-
સ્પતિ કવિ દ્વિવાકર પરમકૃપાળુ ગુરુદેવ અનુયોગાચાર્ય
શ્રી ૧૦૦૮ શ્રી પંચાસપ્રવર શ્રીમદ્ રંગવિમળજી
મહારાજ સાહેબજી ગણિવર્યના
કરકમલમાં

આપ ગુરુદેવની અનહદ કૃપાથી મને જે સન્માર્ગ
પ્રાપ્ત થયો છે, તે માટે આપશ્રીનો પરમ ઋણી છું,
અને તે ઋણમાંથી ચત્કિંચિત્ રૂપમાં મુક્ત થવા આ
વિશિષ્ટ જીવન ચરિત્રની આવૃત્તિનું સુધારા વધારા
સાથેનું આ લઘુ પુસ્તક આપના પરમ પવિત્ર કરકમલમાં
અર્પણ કરી કૃતાર્થ થાઉં છું, આશા રાખું છું કે આ લઘુ
પુસ્તકને આપ સહર્ષ ગ્રહણ કરી કૃતાર્થ કરશો.
એજ અંતિમ પ્રાર્થના.

નિવેદક:--

આપના બાલશિષ્ય કેનકેના
ભૂરિ વંદન !!:

શ્રીમદ્ મુક્તિવિમળજી જૈન ગ્રંથમાળામાંથી

પ્રગટ થયેલ મળતાં પુસ્તકો

૧. શ્રીમદ્ આનંદવિમળસૂરીશ્વરજીનું વિશિષ્ટ
જીવન ચરિત્રની ત્રીજી આવૃત્તિ ૦-૨-૦
૨. શ્રીમદ્ જ્ઞાનવિમળસૂરીશ્વરજીનું
આદર્શ જીવન ચરિત્ર ભેટ
૩. શ્રી કલ્પસૂત્ર પ્રદીપિકા ભેટ
૪. રંગ વિનોદ ૦-૪-૦
૫. જ્ઞાન વિનોદ ભા. ૧ ૦-૪-૦
૬. રંગ વિનોદ ભા. ૨
૭. શ્રી પ્રશ્નવ્યાકરણ સૂત્ર ભા. ૧ } ૨-૧૨-૦
(શ્રી જ્ઞાનવિમળસૂરિ કૃત ટીકા)
૮. શ્રીમદ્ પં. મુક્તિવિમળજી ગણિતવર્થનું
જીવન ચરિત્ર ભેટ

પ્રકાશક:--

શ્રીમદ્ મુક્તિવિમળજી જૈન ગ્રંથમાળાના

સેક્રેટરી:-શા. શાંતિલાલ હરગોવિનદાસ

ઠે. દેવશાળા પાડામાં

મુ. અમદાવાદ.

પ્રસ્તાવના.

—:—

સંસારમાં માનવ માત્ર અનેક વિધ પ્રવૃત્તિઓથી ગુંચવાયેલ હોય છે. શું મોટા ને શું નાના દરેક પોતાને અનુરૂપ હિત કે અહિત કોઈને કોઈ પ્રવૃત્તિમાં ગુંચવાયેલ હોય છે, આ પ્રવૃત્તિમાં ગુંચવાયેલ માણસોમાં થોડા જ માનવો વિચાર કરે છે કે આ મારી પ્રવૃત્તિ શા ફલ માટે અને શા કારણ માટે છે, જો તેના ફલ અને કારણનો વિચાર કરવામાં આવે તો માનવોની અનેક અયોગ્ય પ્રવૃત્તિઓ આપોઆપ માનવ બંધ કરે, સારા વિદ્વાન અને વિચક્ષણ માનવો પણ આંખ મીચીને કોઈ દિવસ લાગ્યેજ પોતાની પ્રવૃત્તિમાટે કે ફલ માટે વિચાર કરે છે. અને કદાચ વિચાર કરે તો પણ અપરિપક્વ વિચાર કરી અધુરે અટકે છે, આ અપરિપક્વ વિચાર તેમને નિરંતર પ્રવૃત્તિ કરતા માર્ગમાં કંટકસમા મરણ દુઃખ શોક કે એવાજ કોઈ બલવત્તર અનિષ્ઠ પ્રસંગે થાય છે, અને તે કાળના કાળના વહેણમાં પ્રાદુર્ભાવ પામતો સુયોગ્ય વિચાર અધુરે નાશ પામે છે, પરંતુ જેઓને થતા સુયોગ્ય વિચારને ગુરૂ સંયોગ, જ્ઞાનસંપર્ક, સુમિત્રનો સમાગમ કોઈ વખત પરિપૂર્ણ કરવામાં મોટો ફાળો આપે છે.

માનવને વૈરાગ્ય યા સંસાર ઉપર દુર્ભાવ ત્રણ કારણે પ્રગટે છે, કોઈને અત્યંત દુઃખના પરિણામે, તો કોઈને અત્યંત સુખ હોવા છતાં તેમાં જણાતી ન્યુનતાથી, તો કોઈને સહજ પૂર્વભવના કારણે. આ ત્રણમાંથી કોઈ પણ રીતે પ્રગ-

ટેલા વૈરાગ્ય યા સંસાર વિમુખતાને ટકાવવાને તેમાં સ્થિર કરવા યા નવી સંસાર વિમુખતા ઉત્પન્ન કરવામાં પૂર્વ પુર-
ષોનો જીવનપ્રવાહ દીવાદાંડીસમ હોય છે. દીવાદાંડી જેમ
સંસારમાં ભટકતા માણસને દુઃખથી બચાવી લેવામાં જેમ
અજોડ છે, તેજ પ્રકારે સુયોગ્ય માર્ગે સ્થિર કરવામાં પણ
અજોડ છે.

આવા સુયોગ્ય માનવોના જીવનપથો બે પ્રકારે બહેંચા-
યેલા હોય છે, એક ધોરી માર્ગ અને બીજો વિકટ માર્ગ,
ઈચ્છિત સ્થાને ધોરી માર્ગે માણસ જોડેલા નિર્ભય અને
સુવ્યવસ્થિત જઈ શકે તેટલો વિકટ માર્ગ નહિ. તેમાં પરમ
તારક સાધુજીવન-જીવનમાર્ગનો ધોરી માર્ગ છે, અને તેમાં
પણ જ્યારે ચારે તરફથી અંધકારની છાયા પ્રગટી હતી.
સર્વ ઠેકાણે ડામાડોળતા પ્રભુત્વ જમાવી રહી હતી તે સર્વને
ખંખેરી યોગ્ય માર્ગમાં જીવન વિતાવી હંમેશને માટે વધારે
ઉજ્જવલ જીવન પથનો પ્રવાહ શરૂ કરનાર પરમપૂજ્ય જગદ્-
ગુરુ શાસન સમ્રાટ, જંગમયુગપ્રધાન, મહાન્ ક્રિયોદ્ધારક
ઉચ્ચ તપસ્વી તપગચ્છાધિપતિ સકલ ભટ્ટારકાચાર્ય શ્રીમદ્
આનંદવિમલસૂરીશ્વરજી મહારાજ છે, કે જેઓના પછી
પણ ઘણા વર્ષો સુધી તેઓનું અનુકરણ શિષ્ય પ્રશિષ્યાદિમાં
ઉતરી જૈન સંઘને શ્રીમદ્ વિજયહીરસૂરીશ્વરજી, શ્રીમદ્
વિજયસેનસૂરીશ્વરજીને મહાન્ ક્રિયોદ્ધારક શ્રીમદ્ જ્ઞાનવિ-
મળસૂરીશ્વરજી મહારાજાદિનો વારસો મળ્યો છે.

ખરી રીતે જોઈએ તો કલિકાલ સર્વેશ શ્રીમદ્ હેમચંદ્ર
સૂરીશ્વરજી મહારાજ પછીથી જૈન સમાજનો સરસ્વતી પ્રવા-

હુનો વેગ, ચારિત્રની સુગંધ અને જગતમાં જૈનધર્મની તમન્ના આ મહાપુરૂષથી જ શરૂ થાય છે, તેમજ જીર્ણ શીર્ણ થયેલ મંદિરોનો ઉદ્ધાર બોધિબીજને પમાડવામાં અનન્ય બીજભૂત જિન મંદિરો, પાટુકાઓ, જ્ઞાનભંડારો અને સાધુ સંસ્થાનો જળહુળતો ઉદ્યોત પણ આ મહાપુરૂષના પગરવથી વધુ વિકસિત થયો છે.

આ રીતે પરંપરાએ મહાન્ ઉપકારક આ મહાપુરૂષના ઉપકારને તેમજ તેઓશ્રીના જીવનમાંથી પોતાના જીવનનો આદર્શ કોઈપણ જીવશે તો આ નાની પુસ્તિકાનું પ્રકાશન પણ ખુબજ સફળ થયું માની વિરમીશ ઐ શાન્તિ શાન્તિ શાન્તિ!!!

આ પુસ્તકની ત્રીજી આવૃત્તિ ખુબજ ફેરફાર અને સુધારા વધારા સાથે બહાર પાડવામાં આવી છે. છતાં કોઈને આ પુસ્તકમાં ક્ષતિ જણાય તો જણાવવા કૃપા કરશે જેથી હવે પછીની આવૃત્તિમાં સુધારો થઈ શકે એજ—

મુ. ખીમત જૈન ઉપાશ્રય. } લે. મુનિશ્રી કનકવિજયજી
તા. ૨૨—૭—૩૯

પરમપૂજ્ય જગદ્ગુરુ જંગમયુગપ્રધાન શાસનસમ્રાટ્
શ્રીમદ્ આનંદ વિમળસૂરશ્વરીજીની

સ્તુતિ

[મેરે મૌલા બોલાલે મદિને મુઝે-એ દેશી]

સૂરિ આનંદવિમળજીને સંઘ સ્મરે;
ભવિ સ્કેજથી ભવોદધિ પાર તરે; સૂરિ.

સાખી

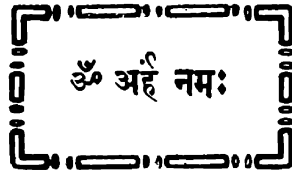
શાસનતણા સરદાર છે, ભવિ જીવ તારણ હાર છે,
પ્રભુવીરના સંદેશને, જગમાં સુવિદિતકાર છે;
સૂરિ આનંદ વિમળજીને સંઘ સ્મરે. સૂરિ૦ ૧

સાખી

ગુરુ પાંચ વર્ષ પૂરા થયે, નિગ્રંથપદને ધારતા,
સિદ્ધાંત તત્ત્વ વિવેકને, સદ્ દ્રષ્ટિથી નિહાળતા;
સૂરિ આનંદ વિમળજીને સંઘ સ્મરે. સૂરિ૦ ૨

સાખી

ઉત્તમગુણોથી યુક્ત જાણી, શ્રીગુરુ હર્ષિત થયા,
સવિ સંઘની વિનતિ સૂણી, સૂરિ મંત્રથી સૂરિપદ દીયા;
સૂરિ આનંદ વિમળજીને સંઘ સ્મરે. સૂરિ૦ ૩

परमपूज्य सकलसिद्धांतवाचस्पति, अनेक संस्कृत ग्रंथप्रणेता,
संन्यासि त्रयूढाभिरु, आत्मादा प्रह्लादचारी, तपागच्छाधिपति
श्रीमद् पंन्यास प्रवर श्री मुक्तिविमण्ण गण्डि
सद्गुरुभ्यो नमः

जगद्गुरु शासनशिरोमणि जगन्मयुगप्रधान शासन
सम्राट् महान् क्रियोद्धारक तपागच्छाधिपति सकल-
लङ्कारकायार्थ श्रीमद् आनंदविमणसूरीश्वरभूत
विशिष्ट जवनयरित्र

[स्तुति]

श्रीसिद्धाचलतीर्थषोडशमहाजीर्णोधृति कारयन् ।
कर्माशाभिधश्रावकेण स गुरुः सम्बोधितेन स्वयम् ॥
साधून् पञ्चशतीमितान् व्रतधरान् यो शासनेऽदीक्षयत् ।
क्रियोद्धारकरं नमामि विमलं ह्यानन्दपूर्वं गुरुम् ॥ १ ॥

ॐ प्रारंભ ॐ

જગત ભરના તમામ દેશોમાં આર્યાવર્ત્ત મુકુટ મણિ
સમાન છે. તે નિર્વિવાદ છે. કારણ કે જગતના તમામ દેશોને

આર્યાવર્તે ભાષા, ઉદ્યોગ, નીતિ, સાહિત્ય, રાજવ્યવસ્થા અને સમાજવ્યવસ્થા વિગેરે તમામ સુયોગ્ય સ્મરણો પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ રીતે શીખવ્યાં છે. તેમજ જગત્ ભરના તમામ દેશો આધિ, વ્યાધિ અને ઉપાધિસર્જકના ઉદ્દેશોમાંજ વિજ્ઞાન, અને વિદ્યાનો પ્રચાર વિકાસ અને શોધનમાં મશગુલ બન્યા છે. જ્યારે આર્યાવર્તના વિજ્ઞાન, વિદ્યા અને તત્ત્વજ્ઞાન એ સર્વનો ઉદ્દેશ માનવ કલ્યાણની પ્રવૃત્તિને અનુલક્ષીને પ્રવૃત્તિપરાયણ જીવનવૃત્તિને નિવૃત્તિ પરાયણ બનાવી આત્મચિંતનનો છે. દુનીયાના બીજા દેશોને સામાન્ય વ્યવહારિક વિદ્યાનો યા અન્ન અને વસ્ત્રની ઉત્પત્તિનો પણ ખ્યાલ નહોતો. તે પહેલાં આર્યાવર્ત આત્મા, પરભવ કર્મ વિગેરે અણુભોલ પ્રશ્નોના ઉકેલમાં મશગુલ હતું.

આ આર્યાવર્તમાં ગુર્જરદેશ આર્યાવર્તના ભૂષણ અને તેના વર્ચસ્વના બીજ સમાન છે. કારણ આર્યાવર્તના વિકાસના મંડાણ પ્રગતિ અને પૂર્ણતાનું સુભાગ્ય તેના લલાટે લખાયું છે. ધર્મ, અર્થ અને કામના સુમેળથી ત્રિવેણી સંગમ સરખો ગુર્જરદેશ છે. કારણકે તે ગુજરાત ધર્મ મમત્વથી ભરપુર છતાં તેણે વિવેકને વિસાર્યો નહોતો. ગુજરાતે ધર્મ પાછળ અખુટ લક્ષ્મીનો વ્યય કર્યા છતાં તે વૈભવરહિત કે શુષ્ક જીવન જીવ્યો નથી. ગુજરાત અનેક ધર્મપંથોથી વ્યાપ્ત છતાં સર્વધર્મ મુકુટભણિ જૈનધર્મને પોતાના હૃદયમાં વિશાળ સ્થાન આપવામાં ચુક્યું નથી. અહિંસા પરમોધર્મ રૂપ જૈન ધર્મના સત્ત્વને તમામ ધર્મમાં પ્રતિબિંબિત કરી જીવન પ્રવાહમાં ઓતપ્રોત કરતાં શીખવ્યું હોય તો તે ગુજરાતે જ

શિખન્ધું છે. અને સમજાવ્યું કે જ્યાં અહિંસા નહિ ત્યાં ધર્મ નહિ અને એથી જ આજે ગુજરાતની અઢારે પ્રજામાં અહિંસાવાદ જીવનમાં ઉતરેલ છે. જ્યારે બીજા ભાગની ઉચ્ચગણતરી પ્રજા તે કોટિથી આજે પણ ઘણીજ દૂર છે.

ગુજરાત સંપત્તિ અને સૌભાગ્યમાં પણ સૌને ઈર્ષ્યા ઉત્પન્ન કરાવે તેવો અણુમોલ રહ્યો છે. કારણ કે સૌનું જવાહર અને કિંમતી વસ્તુઓની પ્રાપ્તિ અને તેનો ઉપભોગ પણ ગુજરાત માટે જ સર્જાયેલાં છે. છતાં પણ ગુજરાત સંપત્તિની પ્રાપ્તિ કે સંગ્રહથી પ્રસંશાયેલ નથી પણ તેની સંપત્તિનો જગત કલ્યાણ માટે છોટે હાથે કરાયેલા તેના ઉપયોગથી પ્રશંસા પામેલ છે. હજારો હસ્તલિખિતગ્રંથભંડારો, હજારો જિનમંદિરો, અને હજારો લોકોપયોગી ઈમારતો આજે પણ ગુજરાતની સંપત્તિની સાક્ષી પૂરે છે. છતાં એ ભૂલવું ન જોઈએ કે ગુજરાતના ધર્મ અને અર્થના સુયોગ મેળના વિકાસ અને પૂર્નઘટના એ સર્વના નિયંતા જૈનભક્તવર્ગ જ છે. અર્થાત્ ગુજરાતનું તિલક જૈનો છે. અને ગુજરાતનું ગૌરવ ગુજરાતની પ્રતિષ્ઠા, ગુજરાતની અણુમોલતા અને તેની તેજસ્વિતાના આત્મા અને સર્જકો જૈનો જ છે.

અહિંસાના સત્ત્વથી ચણાયેલ ધર્મ અને નીતિમાં મોટાઈ, અજ્ઞાનતા, દંભ, અને આજીવિકા નિમિત્તે થયેલ વિકૃતતાને લઈ ધર્મમાં પણ યજ્ઞયાગાદિને નામે બ્રાહ્મણોએ હિંસા ઘુસાડી દઈ સર્વત્ર અજ્ઞાન અને મોહતિમિર છવરાવ્યું. આ સર્વ તિમિરને દૂર કરનાર સૂર્યસમા વીર પરમાત્માએ ફરી જૈન ધર્મને વધુ ઉદ્યોતિત કરી જગતને પ્રકાશ માર્ગે મુક્યું.

ભગવાન મહાવીર પછી શ્રી સુધર્માસ્વામી શ્રી વજ્ર-
સ્વામી આદિ પૂર્વધરો શ્રીમદ્ હરિભદ્રસૂરીજી શ્રીમદ્
સિદ્ધસેનદિવાકરસૂરીજી વિગેરે સૂરિપુંગવોએ અસ્ખલિત
શાસન ધૂરાને વહન કરી વચ્ચે વચ્ચે થતો વિકૃતિને દૂર કરી
ભગવાનના શુદ્ધ તત્ત્વને પ્રસરાવ્યું. છતાં કાલો હિ દુરતિક્રમઃ
એ નિયમ કોઈને છોડતો નથી. તેમ વચ્ચે વચ્ચે અનેક પંથ,
મતભેદો, શિથિલતા, ક્લેશો અને કલહોથી જૈન શાસનના પ્રાસાદ
જીર્ણ થતો ગયો તેમજ તેનું તેજ ઓછું થતું ગયું ત્યાં તો
ભગવાન કલિકાલ સર્વજ્ઞ શ્રીમદ્ હેમચંદ્રસૂરિ, શ્રીમદ્
વાદિદેવસૂરિ અને શ્રીમદ્ મલયગિરિસૂરિજી જેવા મહા
પુરૂષો એ જીર્ણ થતા તે પ્રાસાદની ફરી મરામત કરી
સુયોગ્ય બનાવી મુક્યો. બૌદ્ધ, વૈષ્ણવ વિગેરે ધર્મોમાં આખા
ધર્મના સિદ્ધાંતો ધ્યેયો અને ધર્મનો આત્મા બદલાયો તેવી
જૈનધર્મને જરાપણ અસર થવા પામી નહિ. કારણ જૈન
ધર્મના ટકાવમાં અખુટ શ્રદ્ધા રૂપ સમ્યક્ત્વ બીજા હોવાથી મૂળ
તત્ત્વોમાં ગમે તેટલા પ્રીરકાઓ થયા છતાં જરા પણ ફેર પડ્યો
નથી અને પડશે પણ નહિ તેજ જૈનધર્મની વિશિષ્ટતા છે.

એ સમય રાજ્યક્ષેત્ર, વ્યવહારક્ષેત્ર, અને ધર્મક્ષેત્રના વિવિધ
રંગી પડછાયોથી ચિત્રિત હતો. પરમાર

એ સમય ચાવડા સૂર્ય અને ચંદ્રના વંશના ગણાતા
રાજાઓ વિવિધ ક્ષુદ્રકલહોથી પરસ્પરનું

હિત જોખમમાં નાંખી રહ્યા હતા. આંતર કલહોને લઈ પરરા-
જ્યોને નોતરી બંનેની મોતની નિશાનો પોતાના હાથે
વગાડી રહ્યા હતા. યવનોનો પ્રચાર વિકૃત રીતે ફેલાતો હતો.

હિંદુની આર્ય સંસ્કૃતિનું મુસ્લીમ સાથે મિશ્રણ થતું હતું. ક્ષત્રિયોની ક્ષત્રિયવટની બ્રાહ્મણોના ધર્મમાળીપણાની અને વૈશ્યોની સંપત્તિની દેશકાળે અને ધર્મકાળે થતી ટસોટીનો તે કાલ અણુમોલ હતો. કારણ એક બાળુ લાલચો વાસના અને મોટાઈ અને રાજ્યાશ્રય હતો જ્યારે બીજી બાળુ ધર્મ, નીતિ અને કુલવટકાળે દુઃખ, જંગલોમાં રખડવું, ધનમાલ વિનાના બનવું વિગેરે હતું. પૃથ્વીરાજ ચૌહાણ અને રાયચંદ રાઠોડના વૈમનસ્યથી પ્રવેશ પામેલા મોગલશાહિના પ્રતાપે કેટલાક રાજ્યો મોગલોની હકુમત નીચે પોતાની ફાટકુટથી પ્રવેશી ચુક્યાં હતાં. કેટલાક કાયર રજપુતો પોતાની રજપુતાઈ વટલાવી ચુક્યા હતા. જ્યારે બાકી રહેલાઓને મોડા વહેલા પણ તેમના આક્રમણનો ભય તેમના મનમાં ધુમી રહ્યો હતો. છતાં રાણા પ્રતાપ અને ભામાશાહથી પ્રસિદ્ધ થનાર ઉદેપુર પ્રદેશ અને ઈડર પ્રદેશ અણનમ હતો. તેની ક્ષત્રિયવટ તેવીને તેવી હતી. અને કહેવાતું કે ઇડરીયો ગઢ જીતવો સહેલું નહોતું.

નાના ગામથી તે મોટા શહેર સુધીની તમામ પ્રજામાં જૈન મહાજન તે અગ્રગણ્ય ગણાતો, ગામનો શેઠ તો જૈન મહાજન, ગ્રામપંચાયતનો ન્યાયાધીશ તો પણ જૈન મહાજન. દુઃખીયાનો તારણહાર તો જૈન મહાજન, મહાજન રૂઠે તો રાજા પણ કંપે, તેને મનાવવા વિનંતિ કરે અને તેની આણી તે સૌને શિરસાવંધ મનાતી. આ રીતની જૈન મહાજનની હાક મોગલશાહીમાં ધીમે ધીમે ઓસરવા લાગી હતી, છતાં તેનું ઓજસ્વ ઓછું થયું ન હતું. સૌને પોતાના ધન, માલ, મિલકત અને ધર્મના મંદિરોની વ્યવસ્થા જોખમમાં દેખાતી હતી.

એક તરફ હુંકામતનો જિનેશ્વર ભગવંતની પ્રતિમા નિષેધને માટેનો ભારે પ્રચાર થઈ રહ્યો હતો. પ્રતિમા પ્રત્યે તિરસ્કાર અને અશ્રદ્ધાનું વાતાવરણ જામવા લાગ્યું હતું, અને સમાજનું સંગઠન શિથિલ થઈ રહ્યું હતું. એક તરફ કડવા મતનાં અનુયાયીઓ વધવા લાગ્યા હતા. ને તે મતની માન્યતા કે ‘સાચા સાધુઓનો અભાવ છે. શાસ્ત્રોક્ત દીક્ષા પદાય તેમ નથી માટે સાધુ વર્ગની જરૂર નથી પણ શ્રાવક વેષે સંચરી ભાવસાધુપણે વર્તવું ઇષ્ટ છે, અને આવી બીજી અનેક રીતે સાધુ સંસ્થાના વિનાશના બીજ વવાઈ રહ્યાં હતાં. વળી એક તરફ પુષ્ટીમાર્ગ નામના વૈષ્ણવસંપ્રદાયનો ગુજરાતમાં પ્રવેશ થઈ ચૂક્યો હતો. શ્રી વલ્લભાચાર્યે રામેશ્વર સુધી યાત્રા કરી ગોકુલમાં કેટલોક સમય ગાળી, પુષ્કરજી થઈ સિદ્ધપુર. પાટણ, વડનગર, વીસનગર, ડાકોર, ભરૂચ, સુરત વિગેરે ગુજરાતના મોટા શહેરો તથા કાઠીયાવાડ અને સિંધમાં ફરી પુષ્ટીસંપ્રદાયનો પ્રચાર કર્યો હતો આમ પરિસ્થિતિ વિષમ હતી.

જીનેશ્વર ભગવંતની પ્રતિમા નિષેધ, સાધુપૂજન નિષેધ, અને સાથેસાથે જૈન સમાજની ધર્મશિથિલતા અને સમ્યક્-જ્ઞાન દર્શન અને ચારિત્રનો સુમેળ ધીમે ધીમે ધસાતો હતો. ગુરૂ આજ્ઞાનું પાલન શાસ્ત્રીયરીતે થતું નહોતું, તપાદિનો ધીમે ધીમે અભાવ હતો; એકલવિહાર ખુબ વધી ગયો હતો, પર્વ-તિથિમાં પણ તપશ્ચર્યાનું ઠેકાણું નહોતું, યોગોદ્વહન, સ્વાધ્યાય અને અભ્યાસ, તથા ક્રિયા તરફ અરૂચિ વધતી જતી હતી અને જૈન જગત્ ‘એકે મહાન્ તપસ્વી, પ્રભાવક ક્રિયોદ્યારક, વિદ્વાન્, પ્રતિભાસંપન્ન, અને ચારિત્ર-

ચડામણિ, સિતારાની રાહ જોઈ રહ્યું હતું.' જૈન સમાજમાં જાગૃતિ, ધર્મનો ઉદ્યોત, સાહિત્ય અને તત્ત્વજ્ઞાનનું જ્ઞાન ઓછું થતું હતું, અને સાધુ સમાજમાં આ ઘસારો વધી રહ્યો હતો, સમાજનું ભાવિ અંધકારરૂપી કાળા વાદળાથી ઘેરાયેલું હતું.

પૂર્ણિમાની ચાંદની નિરબ્ર આકાશમાંથી શીતળ ફિરલો વરસાવી રહી હતી, શહેરના ઊંચા માતાની મમતા કિલ્લાના કાંગરા રૂપેરી ઝગઝગાટથી શોભી રહ્યાં હતાં. તારાઓના વૃંદો અમકાર ભારતાં પ્રકાશી રહ્યાં હતાં. આખા નગરપર શાંતિનું સામ્રાજ્ય હતું. સૂર્ય વિશ્રાંતિ માટે અસ્તાચળપર વિચરી ચૂક્યો હતો. પશુ પંખીઓ પોત પોતાના સ્થાને જંપી ગયાં હતાં. પ્રકૃતિનું વાતાવરણ સુમધુર અને પ્રકુલ્લ જણાતું હતું. પ્રેમીજનો ચાંદનીના અમૃત વર્ષાનું પાન કરી રહ્યાં હતાં. વિરહીજનો શીતલ ચાંદનીના અસહ્ય ખાભોથી ઘવાઈ પાસા બદલતાં બદલતાં વિયોગ દુઃખ સહી રહ્યાં હતાં. નગરના મહેલો અને પ્રાસાદો, મંદિર અને હવેલીઓ, રાજમાર્ગો અને કિલ્લાના ભવ્ય મંદિરો ચંદ્રમાના ચારૂ પ્રકાશમાં સુવર્ણનગરી સમા દેદિધ્યમાન થઈ રહ્યાં હતાં. આવા ઇંડર નગરમાં એક ધર્મપ્રેમી શ્રદ્ધાળુ શ્રાવક શ્રેષ્ઠીના શયન મંદિરમાં એક પતિવ્રતા સુશીલા ગૃહિણી પથારીમાં પડ્યા પડ્યા નિશ્વાસ નાંખી રહી હતી, પતિદેવ કાર્યવશે દુકાનેથી આવ્યાં ન હતા. સુશીલા ઘડી પરમાત્માને યાદ કરતી તો ઘડી નિરાશાના નિશ્વાસ નાખતી હતી. શીતળ ચાંદની તે રામાને

તો કાલરાત્રિ જેવી લાગતી હતી. ‘દેવિ આજે કેમ ઉદાસીન જણાય છે. શરીર ખરાબર નથી ?’ પતિદેવે આવીને દેવીને ઉદાસીન જોઈને પૂછ્યું. ‘તમે જાણો છોને આપણે બધુંય છે, લક્ષ્મી છે. વ્યાપાર છે. ઇજ્જત આપણે છે. ખાવાને ભાતભાતના અન્ન અને પહેરવાને મનમાન્યા વસ્ત્ર પણ છે. છતાં પરમાત્મા એક કુલ, એક બાળક, કુળભૂષણ એક રત્ન, એક મારા જીવનો આરામ, કંકુપગલી પાડનાર આનંદ વૃદ્ધિ કરનાર બાલ નથી આપતો, હા ! શાં શાં કર્મબંધન કર્યા હશે.’ એમ બોલતાં બોલતાં તો દેવીને મૂર્છા આવી ગઈ. થોડીવારે જરા શાંતિ વળી એટલે મેઘાળ શેઠે માણેક દેવીને કહ્યું. ‘દેવિ ! આમ ચિંતા કરવાથી શું ? દેવગુરૂ ધર્મનું શુદ્ધ રીતે ભક્તિ અને શ્રદ્ધાપૂર્વક આરાધન કરીએ જેથી જરૂર આપણને પુણ્ય ફળ ફળશે. ધીરજ ધર, ચિંતા ન કર, ધર્મધ્યાનમાં પ્રવૃત્ત થા. સૌ સાફ થશે.’

માણેકદેવી આજે ઉલ્લાસમાં છે, હર્ષ માતો નથી,

પ્રાતઃકાળમાં ઉઠીને પ્રાતઃક્રિયા જલદી

જન્મ

જલદી પૂરી કરી સ્નાન કરી પાસેના

ગૃહમંદિરમાં પૂજન કરવા જાય

છે, આજે તે પ્રફુલ્લ અને આનંદિત જણાય છે. સુંદર વસ્ત્રો ભૂષણો પહેરી, પૂજનો થાળ, પુષ્પહારો, ધૂપ, દીપ, નૈવેદ્ય વિગેરે લઈને પ્રભુપૂજન વિધિ પૂર્વક કર્યું. અને આજના દિવસને ધન્ય ધન્ય માનવા લાગી. ઘેર આવી પતિદેવને પ્રણામ કરી બોલી, “હે નાથ ! આજ મારું મન હર્ષથી ઉભરાઈ જાય છે, મારું હૃદય આનંદથી પ્રકુલિત બન્યું છે, આજે રાત્રે મને એક મનોહર સ્વપ્ન આવ્યું, ને તેમાં ‘હું એક પુત્ર રત્નની માતા બની,

અને તે પુત્ર રત્ને મને સ્વર્ગોનો માર્ગ દર્શાવ્યો, ' હે સ્વામિનાથ! અવશ્ય મારું સ્વપ્ન ફળશે, અને હું લાગ્યશાળી થઈ પુત્રના મુખને જોઈ હું સૌભાગ્યવતી થઈશ. મારા એ પુત્રરત્નથી મારો અને આપના કુટુંબની કીર્તિ અમર થશે, મારા હૃદયમાં પરમાત્માની પૂજા, તીર્થંકર ભગવાનની યાત્રા, સાધુમુનિરાજોને દાન અને તપશ્ચર્યા કરવાના ભાવો ઉત્પન્ન થાય છે. આથી આ પુત્ર કોઈ દૈવીરત્ન હોય તેમ લાગે છે વિશેષમાં ભાગ્યદશા પલટાય છે ત્યારે બધા ગ્રહો અનુકુલ થઈ જાય છે, શુભ અને મંગલમય પ્રસંગો જ આવે છે.

ધર્મપરાયણ પતિધર્મ ઉપાસક, સદ્ગુણી, સુશીલા માણેક-દેવીએ વિક્રમ સંવત ૧૫૪૭ ના વર્ષે શુભ ગ્રહો, શુભ નક્ષત્રોને શુભ યોગોથી સુચવતા એવા એ પુત્રરત્નને પૂર્ણમાસે જન્મ આપ્યો. માનવો કોઈ પણ શુભક્રિયા કરતાં સારો દિવસ અને સારું મુહૂર્ત જુવે છે છતાં જન્મ એ માનવોના હાથની વસ્તુ નથી તોપણ સારા દિવસે જન્મેલો બાળક સારો નીવડે છે તે જગપ્રસિદ્ધ છે. જન્મ થયો એટલામાં અદ્ભુત ચમત્કાર થયો, માતાના પલંગ પાસે શુદ્ધ મૌક્યાનો સાથીયો જોવામાં આવ્યો, કુટુંબીજનો તે જોઈ ચકિત થયા, માતા-પિતા કુટુંબીજનો બધા આ ચમત્કારથી હર્ષિત થયા અને પુત્ર રત્નના ભાવિ ભાગ્ય વિષેનો આ ચમત્કાર નગરજનોના આનંદનો વિષય થઈ પડ્યો.

બાળક પુત્રનું લવ્ય લલાટ, ચક્રોર આંખો, પ્રતિભા-શાળી ચહેરો, ગૌરવર્ણ અને લાંબા હાથ, સુકોમળ શરીર, નમણું નાક, પહોળી છાતી, અને કુંમકુંમથી જાણે રંગેલો ન હોય તેવા નાનુક પગલાં વિગેરે જોઈ જોઈને માતા-પિતા

અને કુટુંબી જન તો ઉદ્ધાસિત થવા લાગ્યા, પોતાની જાતને પોતાના ઘરને, પોતાના કુટુંબને અને પોતાના ગોત્રને લાગ્ય-શાળી માનવા લાગ્યાં, પારણામાં સૂતેલા હસતા. રમતા કહ્લોલ કરતા બાળકને જોઈ આંખો અને આંતરડી ઠારતાં હતાં.

શુભ મુહૂર્તે સમારોહક પૂર્વક કુંવરનું શુભ નામ વાઘજી કુંવર પાડયું, પિતા મેઘાજી શેઠ તથા માતા માણેકદેવી ચંદ્રની કળાની જેમ વૃદ્ધિ પામતા બાળકનું લાલન પાલન ઉત્તમ રીતે કરતાં હતાં.

આજે માતા માણેકદેવી પુત્રને ઉત્સંગમાં લઈ રમાડે છે. બાળક વાઘજી કુંવરના તેજ અને પ્રભાવથી હાસ્ય અને આનંદથી માતા પુલકિત થઈ લાડ લડાવે છે, પુત્ર તો માતાના ખોળામાંથી વારંવાર ઉતરીને નાસી જવા પ્રયત્ન કરે છે. વારંવાર માતા ઉત્સંગમાં લે છે, અને વારંવાર કુંવર નીચે ઉતરી જાણે ચાલ્યો જતો હોય તેમ ઘરના બીજા લાગમાં સંતાઈ જાય છે. ભોળી અને લલી માતા આવા નાના બનાવથી શંકિત થાય છે. માતાનો કેવો અજબ પ્રેમ ! માતા તો પુત્ર માટે મોટી મોટી આશાની ઈમારતો બાંધે છે. પુત્ર મોટો થશે, શાળાએ લણશે, કોઈ કુળવાન સુશીલ અને મનોરમ કન્યા સાથે તેનો વિવાહ કરીશ. બંનેને સુખી જોઈશ વૃદ્ધાવસ્થામાં મારો લાડીલો પુત્ર અને પ્રેમાળ પુત્રવધૂ મારી સેવા કરશે મારો વાઘજી મોટો વેપારી થશે. દેશ પરદેશ ખેડશે અને ધર્મ કાર્યથી મહાન કીર્તિશાળી થશે. મારી કુખને ઉજવળ કરશે અને અમારી જીંદગી પરમાત્માના ચરણમાં ગાળી અમે સુખી સુખી થઈ રહીશું, પણ અમારો આ પ્રિય કુમાર વારંવાર

ખોળામાંથી કેમ નાસી જાય છે તે સમજાતું નથી. મારી સાથે વાતો કેમ કરતો નથી? અરે આ અમારા લાલને કોઈ મારી પાસેથી છોડાવી તો નહિ જાયને ! ના પણ હું કેમ જવા દઈશ, મારો કુમાર મારો જ છે, માતા ક્યાં જાણે છે કે એ ખોળામાંથી નાસી જતો અને બીજા ઘરમાં સંતાઈ જતો બાળક ખરેખર નાસી જવાનો છે, જગતના બીજા જ ઘરમાં તે નાસી જઈ સ્થિર રહેવાનો છે, જગતના બીજા જ ઘરમાં તેનો વાસ છે, અને ધર્મનો ઝંડો ફરકાવનારો મહાકલ્યાણકારી મહાત્મા થવાનો છે, તેને તો દીક્ષા કુમારીને પરણવું છે, અને મોક્ષના વ્યાપાર કરવા છે.

દેશો દેશના અનુભવને જીવનમાં રેડતા ગ્રામાનુયાય વિહાર કરતા ભવ્યાત્માઓને પ્રતિબોધ સાથીયાનું રહસ્ય કરતા તપાગચ્છાધિપતિ સકલ ભદ્રાર-કાર્યાર્થ શ્રીમદ્ હેમવિમળસૂરીશ્વરજી મહારાજ ઈડર નગરમાં પધાર્યા. રાજગમન કરતાં પણ ગુરૂ આગમનને વધુ મહત્વ આપતી સકલ જનતા હર્ષધેલી બની. સકળ જનતા ગુરૂ આગમનને જીવન શોધક, પ્રગતિકારક અને રક્ષક માનતી. કારણ ગુરૂ આગમનથી તેમને અપૂર્વ જ્ઞાન અપૂર્વ જીવનમાં ઉત્સાહ અને પોતાની જીવન પ્રણાલિકામાં યોગ્ય ફેરફાર થતો. ગુરૂનો ઉપદેશ સાંભળી તેને જીવનમાં ઉતારતી જનતા ઘર તરફ વિદાય લેવા લાગી. પરંતુ મેઘાજી શેઠ પોતાના હૃદયમાં રહેલ શંકાનો પૂછવાનો અવસર આજે ઘણે અવસરે પ્રાપ્ત થયેલો હોઈ સૌના ગયા પછી ગુરૂ પાસે વિનયથી બેસી વિજ્ઞપ્તિ કરી.

સંસારના માનવીઓના સંસાર સંબંધથી ન્યારા રહી સંસારમાં ખુંચેલ અમારા જેવાનો ઉદ્ધાર કરનાર ગુરૂદેવ મારે એક આપને પુછવાનું છે. દિવ્યજ્ઞાની ગુરૂ સિવાય બીજા કોણ ઉત્તર આપી શકે તેમ છે, તો આપ તેનો ઉત્તર આપવા કૃપા કરશો ?

ગુરૂદેવ ! મારા પુત્રના જન્મ પ્રસંગે મોતીનો સાથોયો જણાયો તેનું શું રહસ્ય હશે !

ગુરૂએ ઉત્તર આપ્યો, તમારો પ્રશ્ન સંસાર વૃદ્ધિના કારણ કે સંસારોત્તેજક નહિ હોવાથી મને જવાબ આપવામાં જરાએ પ્રતિકુલ નથી “સ્વસ્તિક” એ પોતે કડ્યાણ સુચક છે, તેમાં પણ મોતીનો સાથોયો એટલે શું પૂછવું ! આ પુત્ર સૌ કોઈને સ્વસ્તિ કરનાર થશે, ઉજવાળ મોતીનો સ્વસ્તિક હોવાથી તે પિતૃકુળ ઉજવાળશે, જ્ઞાતિ ઉજવાળશે, પોતાની જાતને અને અને ધર્મને પણ ઉજવાળશે. સ્વસ્તિ ચાર પાંખોનો હોવાથી તે ચતુર્ગતિક સંસારથી જરા પણ મુંઝાશે નહિ, મોતી તે જગતને આનંદ દાયક છે માટે તે પુત્ર જગતને આનંદદાયક બનશે, મોતી તે ઉત્તમ ધન સમાન મનાય છે, માટે આ પુત્ર જગતના સુયોગ્ય માણસોમાં કિંમતિ લેખાશે, અર્થાત્ આ તમારો પુત્ર કોઈ સામાન્ય જીવ નથી પણ કોઈ દૈવાંશી ધર્માત્માનો જીવ છે, અને તે જૈન શાસનનો એક અમકતો સિતારો છે અને જગતમાં ઉદ્યોત કરનારો મહાત્મા છે, જો એમ ન હોય તો કોઈ દીવસ આવી રીતે તારા ઘરમાં મોતીનો સ્વસ્તિક થાય નહિ, તેમજ તે પુત્રને કોઈ દેવમિત્ર તેની સાનિધ્યતાવાળો છે એટલે તે દેવ તેની રક્ષા પ્રગતિ અને તેના

હિતની હર હંમેશ ચિંતા કરશે, તમે તમારા પૂણ્યોદયે આ ઉત્તમ પુત્રરત્નને પ્રાપ્ત કરી શક્યા છે, માટે ધન્ય છે તેની સુશીલ માતાને ને ધન્ય છે તમોને, આ મહાપુરુષનું જતન કરજો, ધર્મ પ્રેમથી તેના સંસ્કારમાં વૃદ્ધિ કરજો, જૈન સમાજના ઉદ્યોત માટે તેના ઉચ્ચજીવાત્માની રૂડી રીતે રક્ષા કરજો.

ગુરુદેવના આ વચનથી કુંટુંબીજનોને આનંદ થયો આવા પુત્રરત્નથી માતા-પિતા ધન્ય માનવા લાગ્યા, કુંટુંબી જનોને પણ અત્યંત આનંદ થયો, બાળક વાઘજીકુંવરની પ્રત્યેક હિલચાલ અનોખી જણાવા લાગી, દેવદર્શન પ્રત્યે પ્રેમ, ગુરુવંદન. પ્રત્યે મમતા ને જે મળે તેનાથી સંતોષ, રડવાનું નામ નહિ, હંમેશાં હસતોજ માલુમ પડે, પડોશના બાળકો સાથે પણ ઉચ્ચ આસને બેસી ઉપદેશ આપતા હોય તેમ નિર્દોષ રમતો રમે.

કેટલાક વખત બાદ ગુરુદેવ વિહાર કરવાના હતા, ત્યારે લોકો ગુરુદેવને વળાવા ગયા આપણા મેઘાજીશેઠ પણ વાઘજીકુંવરને સાથે લઈને ગયા. ગુરુમહારાજે અંતિમ દેશના આપી. મેઘાજી શેઠે ગુરુદેવને વંદન કર્યું, અને સાથે બાળકુંવરે પણ ગુરુદેવ પાસે હર્ષથી દોડી જઈ ચરણમાં પોતાનું મસ્તક મુકી દીધું. ગુરુ તો ચકિત થઈ ગયા. પિતાને ભારે આશ્ચર્ય થયું, લોકો વિસ્મિત થઈ ગયા, ગુરુદેવે માથે હાથ મુક્યો અને આશીર્વાદ આપ્યા,

‘ હે વત્સ ! તું જૈનશાસનનો ઉદ્યોત કરજે. ’

સમયના ઠંડેણુ સાથે દિવસો અને રાત્રિઓ પસાર
થવા લાગી પ્રભાતનો સમય થયો
દીક્ષા ધીરે ધીરે સૂર્યદેવ પૃથ્વીપર પ્રગટ
થયા, ભૂમિ માનવીઓના કોલાહલથી

ગુંજવા લાગી, સૂર્યદેવ માનવલોકમાં રક્ત વર્ણના સોનેરી
કિરણો ફેંકી રહ્યાં હતાં. આકાશમાં સપ્તરંગી ધનુષ્ય રેખાઓ
તણાઈ રહી હતી. વનવગડામાં રખડી જીવન ગાળનાર,
ધેનુને ચરાવવાવાળા સાદા ભલા ગોવાળીઆ સત્ય
નિષ્ઠાથી પોતાના કર્તવ્યનું પાલન કરતા ગાયોના સમૂહને
લઈ વનમાં જતા હતા, આજે ઇંડરનગરના દરવાજેથી
માનવીઓનાં ટોલેટોલાં પસાર થઈ રહ્યાં હતાં, આખું નગર
ધ્વજપતાકાથી શણગારવામાં આવ્યું હતું. આવા ભિન્ન
ભિન્ન પ્રકારના ગગનલેદી વાતાવરણથી કોલાહલ થઈ રહ્યો
હતો. ને સૌ નાગરિકો પરમતારક ગુરૂદેવના દર્શને હર્ષભેર
જઈ રહ્યાં હતાં, ગુરૂદેવ બીજા કોઈ નહિ. પણ આપણા
ચરિત્રનાયક વાઘજી કુંવરના ગુરૂદેવ હતા. રાજશાહી ભવ્ય
સ્વાગત સાથે ગચ્છાધિપતિ શ્રીમદ્ હેમવિમળસૂરીશ્વરજી
મહારાજે નગર પ્રવેશ કરી ઉપાશ્રયે પધારતાં દેશ-
નાનો પ્રારંભ કરતાં કહ્યું કે ‘માનવી માત્રની પ્રવૃત્તિ સુખની
ઇચ્છાને દુઃખના ત્યાગ રૂપે હોય છે, પણ સુખ અને દુઃખ
તેની વ્યાખ્યા હંમેશાં જુદી જુદી માણસો પોતાને આશ્રયી
ગણે છે. નિર્ધનને ધન, અપુત્રીયાને પુત્ર, રોગીને નિરોગી
અવસ્થા, નિર્બુદ્ધિને બુદ્ધિ પરાધીનને સ્વતંત્રતા આ સૌ સુખ
તરીકે મનાય છે, પણ એક માણસ જેને સુખ માને છે, તેને
બીજો દુઃખ માને છે, જેને એક દુઃખ રૂપ માને તેને બીજો

સુખરૂપ માને છે, અપુત્રીયાને પુત્ર એ મહા સુખ મનાય છે, પણ તે જ પુત્ર બહુ પુત્રીયાને જેને કમાવાની તાકાત નથી તેને કષ્ટ સ્વરૂપ હોય છે, આથી સુખ અને દુઃખનાં કેન્દ્ર સૌ સૌને આશ્રયી જીવ્યાં હોય છે, પણ સુખનું ટુંક સ્વરૂપ સ્વાધીન તે સુખ અને પરાધીન તે દુઃખ છે, આ સ્વાધીનતામાં પણ સૌથી પ્રગતિશીલ અવસ્થા તે જ ખરૂં સુખ જમા મુકેલ માણસ ગમે ત્યારે પૈસા લેવા જાય તો તેને તે મળી શકે છે, અને તે પૈસાથી અનાજ વિગેરે ખરીદી રસોઈ કરી પોતાની ક્ષુધા વિગેરે શાંત કરી શકે છે, આ રીતે તે સ્વતંત્ર હોવા છતાં રસોઈ વિગેરેની પરાધીનતા, રાત્રે જરૂર પડે તો પરાધીનતા, શરાફ ભાગે તો પરાધીનતા. આ રીતે જેને માણસ સ્વાધીનતા માનતો હોય તે પણ પરાધીન છે, માણસ માતા પિતા સ્ત્રી પુત્ર વિગેરે કુટુંબી જનોને તે પોતાના માને છે, પણ દુઃખ આવે કે માંદગી આવે તો તેને તે પણ પર સ્વરૂપ બને છે, વધુ શું જે શરીરને સાફસુફ કરી તૈયાર રાખવામાં આવે તે શરીર પણ આત્માની અપેક્ષાએ પરસ્વરૂપ બને છે, આથી સુખ સ્વાત્મરમણમાં હોય છે, અને આ સુખ માણસ ત્યારે જ મેળવી શકે છે કે જ્યારે પરસ્વરૂપ ધન, કુટુંબ સ્નેહિ મા બાપ અને શરીર સર્વના ત્યાગ પ્રધાન જીવન જીવવાની તમજા હોય અને આ રીતે સુખદુઃખની વ્યાખ્યા મજસ-વામાં આવે તો માણસોની દુનીયાના સુખની પ્રવૃત્તિ પાછળ થતી ઘેલછા આપો આપ અટકી જાય, આ ઘેલછાનો ત્યાગ થતાં માણસ પરિપક્વ વિચાર કરી આત્મરમણતામાં તૈયાર થાય તેને માટે આદર્શપુરૂષનો આશ્રય લઈ જીવન સમર્પે તે

દીક્ષા, અને જેને પામ્યા પછી આત્મરમણ સિવાય પછી કોઈ ઘટના પ્રત્યે તેનું સહજ પણ લક્ષ ન હોય, અને તે પ્રાસંગિક પણ જે જે પ્રવૃત્તિ કરે તે પણ પરંપરાએ આત્મરમણતાની અભિમુખ હોવી જોઈ એ.

આ પ્રમાણે ગુરૂવચન સાંભળી વાઘજીકુંવરને સંસાર અસાર લાગ્યો. અને જેને દુનીયા સુખ માને છે તે ખરેખર પરિણમે ભયંકર દુઃખ સ્વરૂપ છે તે સમજવા લાગ્યું. અને સંસારના સુખની પ્રકૃતિ તૃષા સમાવવા માટે મૃગયા જળ પ્રત્યે દોડધામ સમાન લાગી, અને પોતાની જીવન નૌકા ખરાબે ચઢ્યા પછી વાળવી તેના કરતા પ્રથમજ શલ માર્ગે વળે તો કેવું સારું તે વિચારી પરમોપકારી માત પિતાને પરમપાવન દીક્ષાનો અંગીકાર કરવાનો પોતાનો નિર્ણય જણાવ્યો, હંમેશાં પુત્રવત્સલમાતાપિતાનું હૃદય ખાળકના પ્રત્યે ખુબજ મમતાવાળું હોય તે તો નિઃશંક છે, તેમને પુત્રની દીક્ષા લેવાની ભાવના તો ગમી પણ તેની પાછળ રહેલ ભયંકર ચાતના અને ઉપસર્ગોના શિખરોની પ્રચંડતાનો વિચાર કરતાં કમકમી ઉપજી. સહેજે દુઃખી થઈ પુત્રને કહ્યું, ‘પુત્ર ! જે વસ્તુને તું માને છે તે વસ્તુ સર્વોત્તમ છે તે નિઃશંક છે, પણ મહાવિકટ છે. આદરવું સહેલ છે પણ ચારિત્ર પાળવું ઘણું કઠણ છે, તારો વિચાર ઉત્તમ છે છતાં તારી કોમળતા, અજ્ઞાનતા, અમને તારા આટલા પરાક્રમ માટે ખાત્રી નથી પુરી શકતું, છતાં બંને દંપતી પ્રિયપુત્રના સુખ-માંથી નીકળતા શબ્દો સાંભળી આશ્ચર્ય પામ્યા, ને કહેવા લાગ્યા કે, મારા બહાલા પુત્ર આ શું ! તું મારા વાત્સલ્ય

પણાને ઘડીભરમાં છોડીને ચાલતો થઈશ ? શું તું આટલા માટેજ સર્જાયેલો હતો ? હે દૈવ ! એના કરતાં મને પુત્ર ન આપ્યો હોત તો સાઈ. શું મારી આશાની ઈમારતો ધૂળ ભેગી થઈ જશે ? આ રીતે આજે બંન્ને દંપતીઓના મુખ મંડળપર ચિંતારૂપી રાહૂ ઘેરાયેલો હતો. તેઓના અંતરમાં અવનવા વિચારો ઉદ્ભવતા અને પલ્લભરમાં પાણીના પરપોટાની જેમ સમાઈ જતા હતા, શોકાતુર થયેલા માતાપિતાને ફરીથી નમસ્કાર કરીને વાઘજીકુંવર બોલ્યા કે-હે માતૃશ્રી તથા પિતાશ્રી આપ વિના-વિલંબે સહુર્ષ મને આજ્ઞા આપો કારણકે મારો એક દિવસ તે એક વર્ષ જેવો જાય છે. અને જ્ઞાની મહારાજોનું પણ એજ કથન છે કે કાલ કરવું હોય તે હમણાંજ કરવું ક્ષણભંગુર જીવનનો શો ભરોંસો ? માટેમને દીક્ષા લેવાની આજ્ઞા આપો. આવા શબ્દો જે પાંચ વર્ષના બાળપુત્રના મુખમાંથી નીકળે તે શું સૂચવે છે ! પૂર્વભવમાં તેણે જ્ઞાન અને ચારિત્રધર્મની અનહદ ઉપાસના કરી હશે ને તે ઉપાસનામાં કાંઈ ન્યૂનતા રહી હશે તે આ ભવમાં પૂરી કરવા માટે જાણે આ જન્મ ધારણ ન કર્યો હોય તેમ પુત્રના આવા શબ્દોમાં ભારે ગંભીરતા હતી, હૃદયભેદક વચનોથી માતાપિતાના હૃદય ભરાઈ ગયાં અને નયનોમાંથી ચોધાર અશ્રુઓ વહેવા લાગ્યાં. આજે એમનો આનંદ ઉદાસીનતામાં ફેરવાઈ ગયો. વાત્સલ્ય ઘેલાં માતાપિતા પુત્રને એકદમ આજ્ઞા નજ આપી શકે છતાં પણ તેઓના અંતરમાં ચારિત્ર પ્રત્યેની સદ્ભાવના હતી, ને તેઓ એની ઉપાદેયતા પણ સારી રીતે સમજતાં હતાં. આથી હર્ષના ઉમલકાથી પુત્રને ખોળામાં બેસાડીને કહ્યું કે-‘હે પ્રિય

પુત્ર ! સુખેથી ત્યાગના પૂનીત પંથે સંચર અને સ્વપરનું કલ્યાણ કરી જગતનો મહાન્ વિજેતા થા અમારા અંતરના આશિષ છે પણ મોહ અમને તારી પ્રત્યે ખુબ ખેંચે છે,' આખરે આ રીતે પૂજ્ય માતાપિતાએ લબ્ય મહોત્સવ પૂર્વક વાઘજીકુંવરને આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ હેમવિમળસૂરીશ્વરજી મહારાજની પાસે વિક્રમ સંવત્ ૧૫૫૨માં દીક્ષા અપાવીને સૂરીજીના શિષ્ય બનાવ્યા અને આચાર્યશ્રીએ તેનું અમૃતમેરુમુનિ નામ રાખ્યું, હવે ભૂતકાળના વાઘજીકુંવર આજે અમૃતમેરુ મુનિ તરીકે ઓળખાવા લાગ્યા.

લગવાન મહાવીરનો પ્રતિપાદિત ધર્મ, સર્વધર્મ અને દેશધર્મ એ બે પ્રકારે છે, તેમાં સર્વધર્મ મૂખ્ય માર્ગ અને દેશ ધર્મ એ મુખ્યની અશક્તિએ

ઉપાધ્યાયપદ આદરવા યોગ્ય છે. સર્વધર્મના આરાધકોમાં મુનિવર્ગ ઉપાધ્યાય અને આચાર્ય

મહારાજ છે, સ્વ અને પર ભાવના ત્યાગ સ્વરૂપ મુનિ અવસ્થામાં જીવન દૃઢ બન્યા પછી, લગવાન પ્રરૂપિત જ્ઞાન દૃઢ બને છે, અને તે જ્ઞાન સ્વજીવનમાં દૃઢ બને એટલુંજ નહિ પણ મહાન્ બુદ્ધિમાનો અને અર્ધદગ્ધ માણુસોને અપવાદ અને ઊત્સર્ગને નહિ સમજવાથી જીવનમાં થતા વ્યામોહને દલીલ પૂર્વક દૂર કરવાની શક્તિ તેમજ શબ્દોના અર્થો તેના રહસ્યો ફલિતાર્થ અને ગુરૂગમથી થતી ગંભીર જ્ઞાનવસ્થા પ્રગટ થાય છે. તેવા મહાપુરૂષોને ઉપાધ્યાયપદ મળે છે. આ અવસ્થા શાસનના સ્તંભ સદૃશ છે, અર્થાત્ શાસનપ્રાસાદ અરિહંતના અભાવે આચાર્ય મહારાજ સંભાળે છે અને આચાર્યના સદ્-

ભાવમાં પણ અંતરંગ વ્યવસ્થા જાળવવાની જવાબદારી ઉપાધ્યાયને શિર હોય છે, આવી મહાન્ જવાબદાર અવસ્થા થોડાજ વખતમાં વ્યાકરણ, કાવ્ય, ન્યાય, છંદ, અલંકાર અને સ્વપર-ધર્મશાસ્ત્રોમાં કુશલ બનેલ મુનિઅમૃતમેરૂને પૂ. હેમ-વિમળસૂરીશ્વરજી મહારાજે વિક્રમ સંવત્ ૧૫૬૮માં લાલ-પુરનગરમાં આપી. ત્યારપછી તે ઉપાધ્યાય અમૃતમેરૂ તરીકે જાહેર થયા. આ પદવી અંગેનો મહાન્ ઉલ્લાસથી મહોત્સવ સંઘવી ધીરજી શેઠે કર્યો હતો. આ પદ પામ્યા પછી ઉપાધ્યાય અમૃતમેરૂ મુનિમંડળથી વીંટાઈ સાધુ વર્ગને જૈન સિદ્ધાંતના રહસ્યો તેની પાછળ રહેલા તેના ગૂઢ મર્મો તેમજ જૈનધર્મ ઉપર પાપીઓના થતા આક્ષેપો અને જૈન સિદ્ધાંતની અગાધતા સમજાવી વિરતિપરિણામમાં વધુને વધુ દૃઢાવસ્થામાં આગળ વધારતા હતા.

માનવ માત્ર મહત્વાકાંક્ષી હોય છે અને તે વ્યાજબી પણ છે, પરંતુ મહત્વાકાંક્ષાની દીશા ખરાબર નક્કી કરવી તેજ ખરૂં. કર્તવ્ય છે, ધન ઉપાર્જન

આચાર્યપદ કરનાર ધનાઢ્યો, સંગીત ગાનારા ગવૈયા ઈમારત ચણનારા શિલ્પીઓ, અને

રાજ્ય કરનાર રાજવીઓ આ સૌ મહત્વાકાંક્ષી હોય છે, અને તે પોત પોતાના કાર્યમાં સૌ આગળ વધે છે, પરંતુ તેનું પરિણામ અને ફળ સત્તા મદ-અભિમાન વિષયલાલસાની પૂર્તિ અને વાહ વાહ સિવાય ભાગ્યેજ હોય છે. જેણે સત્તા-મદ, વિષયલાલસા અને કીર્તિનો ત્યાગ કર્યો છે જેણે સ્વદેહની દરકાર કે દેહની સાથે સંબંધ ધરાવનાર કુંટુખ સ્વજન માતા-

પિતા કે મિલકતને પણ પર અને સ્વહિતને પ્રતિબંધ મानी ત્યાગ કર્યો છે તેના જીવનમાં પણ મહત્વાકાંક્ષા હોય છે, પણ તે મહત્વાકાંક્ષાનું ફળ જીદુ, સ્વરૂપ જીદુ અને તેનું મૂળ પણ જીદુ હોય છે.

સાધુ જીવનમાં મહત્વાકાંક્ષા, જીવનશુદ્ધિ, ગુણગ્રાહિતા પ્રાણીમાત્રની મૈત્રી અને શુદ્ધભાવના સ્વરૂપ હોય છે, સ્વજીવન શુદ્ધિના સૈનિક મુનિને પરની ચિંતા કરવાની કે પરમાટે સમય વિતાવવાની દરકાર નથી હોતી, તેને તો સ્વજીવન શુદ્ધિના અસ્ખલિત પ્રવાહમાં આગળ વધવાની અને તે શુદ્ધિમાં દૃઢ હસ્તગત થવાનીજ તમન્ના હોય છે, આ તમન્નાની સચોટતા પરિપક્વજ્ઞાનથી, વિકટ ઉપસર્ગોથી, મહાન લાલચોથી પણ અપ્રતિબદ્ધ જીવનથી પૂરવાર થાય છે.

દુનિયામાં મહત્વાકાંક્ષાના ફળ રૂપે સેનાપતિ, દીવાન કે કોશાધ્યક્ષ વિગેરે પદવીની તે તે વ્યક્તિની ઈચ્છા હોય છે, જ્યારે મુનિજીવનમાં મહત્વાકાંક્ષાના ફળરૂપે પદપ્રદાન એ વધુ જવાબદારવાળી અને આવી પડેલ ગુરૂની આજ્ઞાસભ મનાય છે. પદનો ભાવના તે જૈન શાસનમાં પદ માટે અયોગ્ય સૂચવે છે, મહાપુરૂષોના પદવીપ્રદાનો તેમની અનીચ્છામાં ગુરૂની કે સંઘની આજ્ઞાને આધીન થઈને શાસનહિતદૃષ્ટિ ધ્યાનમાં રાખી તેઓને લેવાં પડે છે, અને તેઓ સમજે છે કે આ પદ જે મહાનપુરૂષો ધારણ કરતા અને જેઓના આ મહાપદ ઉપર આખા શાસનની મુદાર હતી તે મારા જેવા સામાન્ય માણસ ઉપર આવી પડે છે તે હું શી રીતે પાર પાડીશ અથવા મને ગુરૂ મહારાજ તથા સંઘ અને શાસનદેવ તે વહન કરવાની શક્તિ આપો ઇત્યાદિ ભાવનાથી પોતાનું જીવન ઉદાત્ત બનાવનારા હોય છે.

જૈનશાસનમાં લગવાન મહાવીરના સમગ્ર શાસનની તેના ચતુર્વિધ સંઘની રક્ષા અને તેના પરિવર્દનની આખી જવાબદારી આચાર્ય મહારાજ ઉપર હોય છે, રાજાને દેશની જવાબદારી હોવા છતાં તેની પાસે પ્રધાનો, શિક્ષા કરવાનાં સાધનો, જેલો, સૈનિકો, હથીયારો વિગેરે રાક્ષસી દમનના સાધનો હોય છે. જ્યારે શાસનના રાજા આચાર્ય પાસે ક્ષમા, ગંભીરતા, જીવનની શુદ્ધતા, સૌમ્યતા, દયા, વિશ્વપ્રેમ, નિરાલિમાનતા વડે અનાદિ કાળથી વિષય અને કષાયની ભાવનાથી ટેવાયેલ જનતાને શુદ્ધ માર્ગે વાળવાની તેમાં સ્થિર રાખવાની અને તેને 'પુનિતપ'થે ટકાવવાની જવાબદારી હોય છે.

આવી આચાર્યપદવી માટે યોગ્ય તે કાલે ઉપાધ્યાય અમૃતમેરુ જી સિવાય કોઈ પૂ. હેમવિમળસૂરીશ્વરજી મહારાજને લાગ્યું નહિ. આથી પુણ્ય કામથી પુનિત બનેલ અંભાતમાં ખીરાજતા પોતાના ગુરૂ મહારાજના દર્શનાર્થે પધારતાં ઉપાધ્યાયજી અમૃતમેરુજીના આગમનથી માનવ સાગર તેમના દર્શનાર્થે ઉલટ્યો, તેમની દેશના મુખમુક્રાને કાર્યદક્ષતાને દેખી જૈનજનતા ખુબજ હર્ષ પામી અને પૂ. આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ હેમવિમળસૂરીશ્વરજી મહારાજને શ્રી સંઘે વિનંતિ કરી કે હે પ્રભો ! શાસનધૂરાને વહન કરવા માટે આપ સદૃશ આ મહા પ્રભાવક ઉપાધ્યાયજી અમને લાગે છે માટે આપ એમને આચાર્ય પદવી આપી એમને શાસનધૂરા સોંપો, તેમાં એકાંતે શાસનનું હિત સમાયેલ છે, ગુરૂમહારાજ પોતાની ઇચ્છાને અનુરૂપજ સંઘની ઇચ્છા જોઈ વિ. સં. ૧૫૭૦માં પોતાના વરદ હસ્તે સૂરિમંત્રયુક્ત આચાર્ય પદથી

વિભૂષિત કર્યા અને તેઓશ્રીનું નામ શ્રીમદ્ આનંદવિમળ સૂરીશ્વરજી પાડ્યું, આ પદ પ્રદાનનો મહાન્ ઉત્સવ ધર્મ-નીષ્ઠ અત્યંત શ્રદ્ધાળુ શ્રેષ્ઠીવર્ય જીવરાજ સોનીએ કર્યો હતો અને તે ઉત્સાહની સુવાસ ઘણા વખત સુધી દરેક જનતાના હૃદયમાં ચિરસ્થાયી રહી હતી. આ સકલ શાસ્ત્રવિશારદ તપાગચ્છાધિપતિ શ્રીમદ્ આનંદવિમળસૂરીશ્વરજી મહારાજ તપગચ્છની પદમી પાટે ખીરાજ્યા અને આચાર્ય પદની જવાબદારીને ધારણ કરતા ક્રમે ક્રમે આમાનુષામ વિહાર કરવા લાગ્યા.

આપણે પહેલાં જોઈ ગયા તેમ એ સમય જૈન સમાજને માટે ઘણો વિષમ હતો, એક તરફ લુંકા મતનો જીનેશ્વર ભગવંતની પ્રતિમાનિષેધનો પ્રચાર.

સાધુ સંસ્થામાં એક તરફ કડવા મતનો સાધુસંસ્થાના શિથિલાચાર નાશનો પ્રચાર, વળી પુષ્ટીસંપ્રદાયનો ગુજરાતમાં પ્રચાર. આ બંધું હોવા છતાં

ખાસ વાતતો એ હતી કે જૈન સાધુઓમાં પણ શિથિલાચાર પેસી ગયો હતો, ચરમ તીર્થંકર ભગવાન મહાવીરના તપ, ત્યાગ, અને કડક સંયમનો પાઠ શાસનના સ્તંભો ગણાતા ભૂલી રહ્યા હતા, જ્યાં જુઓ ત્યાં ગુરૂ આજ્ઞાનો અનાદર જોવામાં આવતો હતો, શિષ્ય પોતાના ગુરૂની આમન્યા માનવા તૈયાર ન હતો, એજ પ્રમાણે એકલવિહાર વધી પડ્યો હતો, દીક્ષાનો પણ કશો પ્રતિબંધ ન હતો, અજ્ઞાન, અભણ અને સંસ્કારી માણસોને દીક્ષા આપવામાં આવતી હતી અને તેથી દીક્ષાની મહત્તા કે સાધુવ્રતની ઉચ્ચતા બંને રહ્યાં નહોતાં, તપશ્ચર્યાની ભાવના

લોપ થતી હતી, મોટી તિથિઓ અને પર્વતિથિઓમાં પણ તપશ્ચર્યાનું નામ ઓછું થઈ રહ્યું હતું, અભ્યાસ, પઠન પાઠન, શાસ્ત્રજ્ઞાન કે ધર્મધ્યાનની વાત વીસારે પડી હતી, શાસ્ત્રવાર્તાના ધામ, અભ્યાસના કેન્દ્ર અને સાહિત્ય લેખનના સ્થાનો માત્ર આજસુ લોકોના અખાડા બની રહ્યા હતા, પરિચ્છેદ વધી પડ્યો હતો, વિહારમાં પોતાના ઉપકરણો નોકરો દ્વારા ઉપડાવવામાં આવતાં હતાં, આ અને આવા અનેક જાતના શાસ્ત્રના પ્રતિબંધોમાં ભારે શિથિલતા આવી ગઈ હતી. જૈનશાસનની ઉન્નતિના સાચા સ્તંભસમાન મહાન્ શાસ્ત્રવેત્તા ગુરૂવર્ય શ્રીમદ્ આનંદવિમળસૂરીશ્વરજી મહારાજ આ વિષમ પરિસ્થિતિથી ત્રાસી ઊઠ્યા. અને જૈન સાચી સાધુ સંસ્થાનો નાશ તેઓશ્રીને સમીપ દેખાયો, જે સંયમ, તપશ્ચર્યા, અભ્યાસ અને શાસનસેવાની ધગશથી ક્રિયોદ્ધારનું કામ હાથ લેવામાં આવે તોજ જૈનશાસન અને સાધુસંસ્થામાં શુદ્ધિ આવે અને તોજ લગવંત મહાવીર સ્વામીના તપ અને ત્યાગને વફાદાર રહી શકાય. મહાન્ પ્રભાવક શ્રીમદ્ આનંદવિમળસૂરીશ્વરજી મહારાજને જૈન સમાજની આ પરિસ્થિતિ રાત દિવસ મુંઝવતી હતી, શું જૈન શાસનની આ દશા ! ધર્મના નામે આ શાં ધર્તીંગો ! આ દંભ અને પાખંડ કેમ ચલાવી લેવાય ! વિગેરે તેમને ખુબ વિમાસણમાં નાંખવા લાગ્યાં.

ક્યાં રાજાઓને પ્રતિબોધ કરનાર કવિકુલગુરૂ સિદ્ધ-
સેન દિવાકરસૂરિ ? ક્યાં સર્વદર્શનોના રહસ્યને ગુંથનાર મહા
પ્રભાવક શ્રી હરિભદ્રસૂરિ ? ક્યાં જૈનધર્મનો વિજય વાવટો ફરકા-

વનાર શ્રી મલિષેણસૂરિ? ક્યાં જૈન ન્યાયશાસ્ત્રને જગતભરમાં પ્રોઠ બનાવનાર શ્રી વાદિદેવસૂરિ? ક્યાં જગતપુજ્ય કલિકાલ સર્વજ્ઞ શ્રી હેમચંદ્રસૂરિ અને ક્યાં જીવનભર અચામ્લતપ કરનાર ઉગ્ર ક્રિયાશીલ જગચંદ્રસૂરિ જેવા જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રના પરમારાધકો? અને ક્યાં આજે જ્ઞાન તરફ નિરપેક્ષ સેવનાર દર્શનની પ્રભાવનાથી વંચિત અને ચારિત્રની અણુ-મોલતાની શ્રદ્ધાને કમી કરનાર આજનો તેજ પરંપરાનો શાસન રક્ષકપણાની જવાબદારીવાળો વર્ગ? પિતાની સોંપેલ પુંજીને એશઆરામ કરી ઊઠાડી મુકનાર, ને કુલને જોખમ લગાડનાર શું સુપુત્ર મનાય? રક્ષકપણા માટે નિમાયેલ રાજા પોતેજ લોકોને ત્રાસ આપી રંજડે તો શું તે સુરાજ ગણાય? જૈનશાસનના રક્ષક તરીકેની જવાબદારી વહન કરનાર વર્ગે જ્ઞાનમાં પ્રમાદ અને ચારિત્ર તરફ બેદરકાર રહી સડતા ભાગની ઉપેક્ષા કરવી તે શું યોગ્ય છે?

ખસ નહિજ ગમે તે થાય જેને માટે ઘર છોડ્યાં, કુટુંબ છોડ્યાં, સંસાર છોડ્યો, દેહના મમત્વ છોડ્યાં ને તે વસ્તુ સિદ્ધ ન થાય તો લણ્યા શા કામના? અને જીવન જીવ્યા શા કામના? પરમ પ્રભાવક ક્રિયોદ્ધારક શ્રી જગચંદ્રસૂરિ-જીએ કરેલ ક્રિયોદ્ધાર મુજબ મારે ક્રિયોદ્ધાર કરવો જોઈએ, મારે ક્રિયોદ્ધારમાં રસ લેનાર વર્ગ ઉભો કરવો જોઈએ, જ્ઞાન આરાધનામાં યદ્વાતદ્વા સ્ખલના પૂર્વક લણાતી પઠન પાઠન પદ્ધતિ, જ્ઞાનનો માન મોહ અને લોખા લોકને ચમત્કાર ઉત્પન્ન કરવા માટે થતો ઉપયોગ, દર્શનમાં કુદર્શનીઓનો સંપર્ક, તેઓના તત્ત્વોની મિશ્રણતા અને ચારિત્રમાં ભગવાનના વેષના નામે લોકો ઉપર આદરભાવ ઉત્પન્ન કરાવી

તેમને સદ્માર્ગે નહિ જોડવાની રીતિ, તપનો અભાવ, ક્રિયામાં શિથિલતા, આ સર્વનો ત્યાગ કરી જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રની પરમારાધકતાનું જીવન જીવવું, જીવન જીવડાવવું અને તેવા જીવન જીવડાવનાં પ્રચાર આનું નામ ક્રિયોદ્ધાર, આ ક્રિયોદ્ધાર એક હાથે ન બની શકે માટે મારે તે જીવન જીવી તેમાં રસ ઉત્પન્ન કરનાર વર્ગને ઉભો કરી આખી પલટાએલ સ્થિતિ પલટવી એજ મારું મુખ્ય જીવન ધ્યેય રહેવું જોઈએ, અને જો આ પ્રમાણે વ્યવસ્થા થશે તો સંઘમાં થનાર નવદીક્ષિતો પણ નવા પ્રવાહને જીવી જૈન શાસન પ્રભાવના કોઈ અપૂર્વ કરી પૂર્વ મુજબ શાસનધુરાને વહન કરી અવિચ્છિન્ન જગત્ ઊપર પ્રભાવ પાડશે.

બસ ગમે તે થાય કાર્ય સાધયામિ વા દેહં પાતયામિ ની પ્રતિજ્ઞા લીધી અને પોતાના ગુરુદેવ શ્રીમદ્ હેમવિમલસૂરીશ્વરજીને પોતાની ભાવના જણાવી, ગુરુદેવને તો ખુબ આનંદ થયો ! ગુરુદેવની આજ્ઞા લઈને કુવાદિમતોએદક શ્રીમદ્ આનંદવિમલસૂરીશ્વરજી મહારાજે મુનિવૃંદમાં ઉદ્ઘોષણા બહેર કરી, ત્યારે ૫૦૦ પાંચશો મુનિમહારાજોએ તેમને સાથ આપવા વચન આપ્યું અને ૫૦૦ સો સાધુઓને લઈને વિક્રમ સંવત ૧૫૮૨ ના વર્ષમાં ચાણુસ્મા પાસે આવેલ ૧ વડાવલી ગામમાં ક્રિયોદ્ધાર કર્યો.

આ પહેલાં તપગચ્છની શરૂઆત કરનાર મહાન્ ઉચ્ચ તપસ્વી ધુરંધર મહાત્મા આચાર્ય દેવેશ શ્રીમદ્ જગન્નંદ્ર-સૂરીશ્વરજી મહારાજે વિક્રમ સંવત ૧૨૦૦ ની લગલગમાં ક્રિયોદ્ધાર કર્યો હતો.

૧ આજે પણ ચાણુસ્મા સ્ટેશનથી વડાવલી પાંચ ગાઉ છે.

દરેક ધર્મમાં ધર્મની આપત્તિ વળતે તેના રક્ષક તરીકે કોઈને કોઈ માનવામાં આવે છે, ગીતા વિગેરેમાં યદા યદા હિ ધર્મસ્ય.....એ પદ્યથી કૃષ્ણને પુનરવતાર લેવો પડે છે તેમ માન્યું છે, બૌદ્ધ ધર્મમાં તીર્થનિકારદર્શનતઃ.....એ પદ્યથી બૌદ્ધ પણ સ્વધર્મ રક્ષા માટે ફરી આવતરે છે. જ્યારે જૈન ધર્મ તેથી પર છે, જૈન ધર્મમાં તેમના નાયકોને મોક્ષે ગયા પછી કે પ્રથમ જ્ઞાનીદશામાં રાગ કે દ્વેષ ન હોવાથી મમત્વ કે દુઃખના બીજ રૂપ પુનર્ભવની જરૂર રહેતી નથી, છતાં જૈનધર્મમાં પણ શાસનરક્ષક દેવ દેવીઓ હોય કે જેઓ ધર્મતત્ત્વના પ્રેમથી મહાન તપસ્વી કે ગુણીઓના ગુણા-કર્ષણથી શાસનની કે તપસ્વીઓની રક્ષા અને ઉદ્યોત કરે છે.

આ રીતે જગતમાં ઉત્પન્ન થનાર મહાતપસ્વીઓ. તત્ત્વવેત્તાઓ અને દીર્ઘદૃષ્ટિપુરુષો દ્વારા શાસનની રક્ષા થાય છે. પરંતુ તેની રક્ષા માટે તીર્થંકર પરમાત્મા કે સિદ્ધ પરમાત્માને નિર્લેપ હોવાથી ફરી આવવું પડતું નથી. એજ પ્રમાણે શાસનની રક્ષા કરનાર દેવોમાંના મણિલદ્રવીર તેમાંના એક દેવ છે, તે મહાન પ્રભાવક શ્રીમદ્ આનંદવિમળ-સૂરીશ્વરજી ઉપરના એકાન્ત રાગને લઈ સૂરિજીને માન્ય શાસનકાર્ય માટે હંમેશાં રક્ત રહેનાર છે, આ દેવની શાસનલક્ષિતને લઈને જુની પ્રણાલિકાના વિદ્યમાન જુનાં અને નવાં તમામ ક્ષેત્રોમાં મણિલદ્રવીર ન હોય તેમ નથી, શું ગામ અને શું શહેર દરેક ઠેકાણે તપગચ્છના ઉપાશ્રય કે દહેરાસર વિગેરે સર્વ ઠેકાણે તેમની સ્થાપના જણાય છે અને તે દેવ એટલા હાજરાહજુર મનાય છે કે વિધર્મી પણ તેમની આજુને ઉલ્લંઘી શકતા નથી, ખરીરીતે આજે શાસન

રક્ષા કરનાર દેવ તરીકે વધુ પ્રચાર પામેલ હોય તો માણિલદ્રવીરજ છે.

આવા મહાન પ્રભાવશાળી, ઊત્તમ તપસ્વી, સમર્થ વિદ્વાન્ પોતાના શિષ્ય શ્રીમદ્ આનંદવિમળસૂરીશ્વરજીને જોઈ-ને કેમ તેમના ગુરૂવર્યને આનંદ ન થાય !

આથી જ શ્રીમદ્ આચાર્યદેવ શ્રી હેમવિમલસૂરીશ્વરજી મહારાજે પોતાના વરદ હસ્તે વિક્રમ સંવત ૧૫૮૩માં પાટણમાં ગચ્છનાયકપદે પ્રતિષ્ઠિત કર્યા,

[શ્રી રૂપલદાસ કવિએ શ્રી હીરવિજયસૂરિ રાસમાં આ ક્રિયોદ્ધારનું અચ્છું વર્ણન કર્યું છે જે નીચે પ્રમાણે.]

સંવત પન્નર ખ્યાહાસી જામ,
ક્રિયોદ્ધાર કરે નર તામ;

કરણા ઉપની લોકની ત્યાંહી,
જીવ જસ્યે એ બહુ દુર્ગતિમાંહી.

તેણિ કારણે આણે વૈરાગ,
ઉપધિ દ્રવ્યનો કીધો ત્યાગ;

મીણ કપટ ઓઢે કલપડો,
અસ્યો ચલોટો મૂલ નહિં વડો.

પૂંઠિ મુનિવર બહુ પરિવાર,
સહન કરે ક્રિયો ઉદ્ધાર.

સૌભાગ્ય હરખ તસ થાપી દીધ,
દુઃખ પંથ તે પોતે કીધ,

મુગંધ સાર વિલેપણ નહિ,
માંડી કિરીયા સવલી તહિં.

હે આનંદવિમળસૂરિ ! આજે માંડે શરીર સ્વસ્થ નથી, અને હવે તો શરીરનું કામ પણ શું છે ? તારા જેવો મહા પ્રભાવશાળી હીરો જૈન ગુરૂનો સ્વર્ગવાસ શાસનની સેવા માટે છે પછી મારે શાની ચિંતા ! હવે શરીર જીર્ણ થયું

છે. માટે અમે પરમાત્માનું ધ્યાન ધરીશું અને આત્મરમણ કરીશું, સાધુસમુદાયને સંભાળજો, સંઘની દિનપ્રતિદિન વૃદ્ધિ કરજો, મહા મંગલકારી કાર્ય કરજો, તપશ્ચર્યાનો તમારો ભાવ ચાલુ રાખજો, અને ઠામ ઠામ ધર્મકાર્ય કરી તીર્થધામેનો ઉદ્ધાર કરી ગચ્છનીને શાસનની શોભામાં અભિવૃદ્ધિ કરજો, મને તમારી ભક્તિ અને શક્તિમાં ભારે શ્રદ્ધા છે, તમે જૈનશાસનના શિરોમણિ છો, શાસન હિતના કાર્ય કરી જીવન સાધ્વ્ય કરજો, આ વચનો સાંભળી સાધુવૃંદ ગદ્ ગદ્ થઈ ગયો, શ્રી આનંદવિમળસૂરીશ્વરજી બોલ્યા, ગુરૂદેવ ! આપના વચનો મને પ્રમાણ છે, હું તો પામર પ્રાણી છું પણ તીર્થકરદેવ અને આપના નામ સ્મરણ રૂપ મંત્રથી હું આપના પવિત્ર પગલે ચાલીશ. જિનશાસનની સેવા કરવા મારાથી બધું કરી છૂટીશ. સમુદાયની વૃદ્ધિ કરીશ, અને ઉગ્ર તપશ્ચર્યા કરીને મારા જીવનનું સાર્થક કરીશ, સંઘ અને શાસનના ઉદ્યોત માટે તીર્થસ્થાનોના ઉદ્ધાર માટે હું યથાશક્તિ પ્રયત્નો કરીશ, આ બધું આપના પ્રભાવ અને કૃપાથી મારામાં તે કરવાની શક્તિ આવે તેમ શાસનદેવને પ્રાર્થના છે. જીવન અને મરણની ઘટમાળથી વ્યાપ્ત સંસારમાં જીવન મરણને સ્વાભાવિક માન્યા છતાં સાધુ સાધ્વી અને શ્રાવક શ્રાવિકા સમુદાયની ચક્ષુઓમાંથી અશ્રુધારાઓ નીકળવા લાગી, આખો

સમુદાય દીલગીરીના વાતાવરણમાં ઘેરાઈ ગયો, ગુરૂદેવ શ્રીમદ્ હેમવિમલસૂરીશ્વરજી મહારાજ પરમાત્માનું ધ્યાન ધરતાં ધરતાં વિક્રમ સંવત ૧૫૮૪માં સ્વર્ગે સંચર્યા, આખા નગરમાં ગુરૂ વિરહના દુઃખથી ગંભીરતા છવાઈ ગઈ, શ્રી સંઘે ગુરૂદેવની અંતિમ ક્રિયા મહાન સમારોહપૂર્વક કરી. જો કે મહાપુરુષોના મૃત્યુ મહાપુરુષને મન તો ઉત્સવસમજ હોય છે. પરંતુ તેનો ઉપકૃત ભક્ત વર્ગ તેમના ગુણના લાભ અને તેમના જીવન સંસર્ગથી થતી ઉન્નતતાને સંભારી રહે તે સ્વાભાવિક છે.

ગુરૂદેવના સ્મારક ચિન્હરૂપે શત્રુંજય તીર્થ ઉપર પરમ પાવન રાયણના પગલાની જોડે તેઓની પુનિત પાદુકા આજે પણ તેમનું સ્મરણ કરાવી રહી છે. પગલાં છે ત્યાં જ તેમનો સ્તુપ પણ છે, તેમજ છાલા કુંડ નજીક ચતિઓની ટુંકમાં પણ ગુરૂદેવનો સ્તુપ છે.

બેટા માણેક ! તું નહિજ માને કે ! ના ! માતાજી ! હું નહિજ માનું ! હું જોઈ છું કે ચતિઓમાં શિથિલાચાર ખુબ વધી ગયો છે, સાચા સાધુ હું જોતો નથી. હું એવા દંભી અને ક્રિયાહિન ચતિયોને નહિ માની શકું, મારો ધર્મ પવિત્ર ધર્મ છે, ચારિત્ર અને તપશ્ચર્યા એ ધર્મના મુખ્ય સિદ્ધાંતો છે, આજે તો નથી ચારિત્રનું ઠેકાણું કે નથી તપ, જપનું, આવા સાધુઓ સમાજ અને ધર્મને ભારરૂપ છે, ભાઈ ! તું મારું વચન એકજ વખત માન, મારે વર્ધમાન તપની ઓળીનું વ્રત છે, તપશ્ચર્યામાં કોઈ મુનિરાજના દર્શન કરવાની મારી ભાવના છે, હે વત્સ તું જ તો ખરો તને શ્રદ્ધા ન બેસે તો પાછો આવજે, કહે છે કે નદી કિનારે મહાન તપસ્વી

આવ્યા છે, ઉગ્રધ્યાની છે અને મહા પ્રભાવશાળી છે, માતા લલે ! આપને દુઃખી દેખી નથી શકતો પણ જો મને તો સાચું સુવર્ણ લાગશે તોજ નમીશ, હા ! લાઈ ! જેવી તારી ઈચ્છા, હે શાસનદેવ મારા પુત્રને સન્મતિ આપજો. ખેટા તું જા.

ગામાનુગ્રામ વિહાર કરતા, જ્ઞાનધ્યાનથી જૈનધર્મનો ઉદ્યોત કરતા, ગુરૂદેવ શ્રીમદ્ આનંદવિમળસૂરીશ્વરજી શિષ્ય સમુદાય સાથે માળવામાં આવેલ ઊજ્જયીની નગરીમાં પધાર્યા, ત્યાં તેઓશ્રીએ એક માસની ઘોર તપશ્ચર્યા આરંભી અને ક્ષિપ્રા નદીના કાંઠે “ગંધર્વ” સ્થાનમાં” ધ્યાનસ્થ રહ્યા, ધ્યાનમાં એટલા બધા નિશ્ચલ હતા કે દેવો પણ તેમને ચલાયમાન ન કરી શકે.

માણેકચંદ શેઠ ત્યાં આવ્યા, અને કાઝિસગ્ગ ધ્યાને ઉભેલા પૂજ્ય આચાર્યદેવને જોઈ તેની પરીક્ષા કરવા કુતુહલ થયું, મસાલ સળગાવીને ગુરૂદેવની દાઢી આગળ ધરી, દાઢી સળગી, ગુરૂદેવનું મુખ પણ દાઝ્યું. છતાં આચાર્ય ભગવંત મેરૂ પર્વતની જેમ નિશ્ચલ રહ્યા અને માણેકચંદ શેઠની પ્રત્યે કંઈપણ દ્રષ્ટિથી જોવા લાગ્યા.

ગુરૂદેવ વિશ્વપ્રેમી હતા ને વિશ્વપ્રેમની લાવનાથી ગુરૂદેવના આત્મામાં આજી આજીએ શુદ્ધ પ્રેમજ્વલ લેલો હતો, માણેકચંદ શેઠના મનપર અજબ પરિવર્તન થયું, ગુરૂદેવને આવી રીતે કષ્ટ આપવા બદલ માણેકચંદને પોતાના દીલમાં પશ્ચાતાપ થયો. આનંદવિમળસૂરીશ્વરજી મહારાજે સુધાસિંધુ પાણી દ્વારા તેના બળતા અંતરમાં અમૃતસિંચન કર્યું, ને કહ્યું કે લાઈ જરાપણ ગલરાવાની જરૂર નથી તમારા જેવા

અમારા તપની અને ધ્યાનની પરીક્ષા ન કરે તો અમારી કસોટી કઈ રીતે થાય. અમે તો આ ધ્યાન દ્વારા ઘોર ઉપસર્ગમાં પણ ઉપસર્ગ કરનાર ઉપર કેમ દયા ઉત્પન્ન થાય અને દોષ ન થાય તેનો અભ્યાસ કરીએ છીએ. આ શબ્દો એ માણેકચંદશેઠને ગુરૂદેવના અત્યંત ભક્ત બનાવ્યા.

ત્યારબાદ એ માણેકચંદશેઠ કેટલાક વખતથી મારવાડમાં આવેલ પાલીગામમાં વાણિજ્ય વિકાસ માટે રહેતા હતા ત્યાં ગુરૂમહારાજને અતિ આગ્રહયુક્ત વિનંતિ માણેકચંદ શેઠની કરી પાલી લઈ ગયા ને ત્યાં આતુ-તીર્થ ભક્તિ માંસ રાખ્યા. આતુર્માસ પૈકી પૂ.આચાર્ય

ભગવાન શ્રીમદ્ આનંદવિમળસૂરીશ્વરજી મહારાજે કલિકાલમાં પરમ આધાર સ્વરૂપ શ્રી શત્રુજય મહા તીર્થની પરમ પવિત્રતા અને મહાત્મ્યને દર્શાવનારા ગ્રંથ વાંચ્યા, આથી રત્નશેખર જેવા ભગિનીભોગી મહાપાપને પણ તારક અને જેના દર્શન માત્રથી પરમોદ્ધાસ પ્રગટ થનાર શ્રી શત્રુજય ગિરિરાજને ભેટવા માણેકચંદ શેઠ ઉત્સુક બન્યા, અને પ્રતિજ્ઞા કરી કે ગિરિરાજના દર્શન કર્યા સિવાય અન્ન પાણી કંઈ નહિ લેવાની પ્રતિજ્ઞા કરી યાત્રા માટે પ્રયાણ કર્યું, સાગરમાં તરવા ઇચ્છનાર માણસને નાવ હોડી વગેરેનું આલંબન જેમ આવશ્યક છે તેમ ભવસાગર તરવા ઇચ્છનારને ભગવાનની મુખમુદ્રા તેટલીજ આવશ્યક છે. ઘોરમાં ઘોર પાપીઓ અને નિષ્ઠુર પરિણામી જીવો પણ પોતાના પાપ વ્યાપાર તીર્થ ભૂમિની સ્પર્શના માત્રથી છોડી દે છે, અને જેની કદપના ન કરી હોય તેવા માણસો તીર્થ આવી

તરી જાય છે. કારણકે ઘણા મહાપુરૂષોના પાદરેણુથી પવિત્ર થયેલ ભૂમિકાનો સ્પર્શજ માણસના હૃદયમાં શુદ્ધ વ્યાપાર ઊત્પન્ન કરે છે, આજ કારણે જિન મંદિરો પોતાના વતનમાં હોવા છતાં જિનેશ્વરની પાદુકાથી પવિત્ર થયેલ તીર્થ ભૂમિમાં ભળ્યો રહેઠાણ કરે છે અને ત્યાં થઈ ગયેલા મહાપુરૂષોના જીવનપટને સ્મૃતિમાં લાવે છે, ને પોતાનું જીવન પવિત્ર કરે છે, આજ કારણે ભાગ્યેજ કોઈ જૈન સિદ્ધાચળતીર્થના દર્શન કર્યા વિના રહેતો હોય અને તેના દર્શનની વંચિતતાને પોતાનાં કમભાગ્ય ન માનતો હોય.

આથીજ માણેકચંદશેઠે તીર્થના દર્શન કર્યા વિના અન્નપાણી ન લેવાનો નિર્ણય કર્યો અને પ્રયાણ કરતાં સાત દિવસ વ્યતીત થતાં તેઓ સિદ્ધપુરપાસેના મગરવાડામાં આવ્યા તે વખતે ત્યાં ગામ ન હતું, તે સ્થળ ઝાડીઓની ઘટાથી ભયંકર જંગલ હતું. ત્યાં આગળ રાત્રિના સમયે ભિલ્લલોકોએ તેમને લુંટી લીધા અને તેમના ઉપર જીવલેણ હુમલો કર્યો આથી તેઓ ગિરિરાજનું ને પરમતારક પરમાત્મા-રૂપભદ્રેવનું સ્મરણ કરતાં મરણ શરણ થયા, આ પ્રમાણે મરણ વખતની રૂપભદ્રેવ પરમાત્માની અને પંચ પરમેષ્ઠિના ધ્યાનમાં મનોવૃત્તિ હોવાને લઈને તે મરી ઘણા વ્યંતરોના ઉપરી માણિલદ્રવીર નામે વ્યંતરનિકાયમાં જિનશાસનરાગી રક્ષક દેવ થયા.

કેટલાક સમય બાદ ખંભાતમાં ખરતરગચ્છ તથા તપગચ્છના યતિઓમાં ભારે મતભેદનો ઝઘડો થયો, અને ખરતર ગ-

ચ્છના યતિઓએ તપાગચ્છના યતિઓને ભૈરવની આરાધના કરી
 મારી નંખાવ્યા, પાંચસો યતિ આ
 માણિભદ્રવીરની રીતે કાલધર્મ પામ્યા. મહાન તપસ્વી
 ઉત્પત્તિ આચાર્યલગવંત શ્રીમદ્ આનંદવિમળ-
 સૂરીશ્વરજી મહારાજ આ વાત સાંભળી

અતિદુઃખી હૃદયે જગતના હઠાચ્છ ઉપર વિમાસણ લાવી
 તેમણે તુરતજ પાલનપુર તરફ વિહાર કર્યો ને મગરવાડાની
 ઝાડીમાં આવીને ઉતર્યા. ત્યાં રાત્રિમાં શાસન સમ્રાટ શ્રી
 આનંદવિમળસૂરીશ્વરજી મહારાજ ધ્યાનમગ્ન રહ્યા ત્યારે રાત્રે
 તેમની પાસે માણેકચંદ શેઠે આવી દર્શન દીધાં, સૂરિજીએ
 તેમને ઓળખ્યા, માણેકચંદ શેઠે પોતાનું મરણવૃત્તાંત વગેરે
 સર્વ હકીકત કહી સંભળાવી તેમજ માણિભદ્રવીર તરીકે પોતાની
 ઉત્પત્તિ કહી. પોતાના પરમઉપકારી ગુરૂદેવ પાસે સેવા માટે
 યાચના કરી. સૂરિજીએ કહ્યું કે ખરતરગચ્છના યતિઓએ
 આપણા સાધુઓને મારી નાખ્યા છે, તેમણે ભૈરવની સાધના
 કરી આ જીલમ વર્તાવ્યો છે, તમે તેનું નિવારણ કરો,
 અને તપગચ્છના આચાર્ય, સાધુઓ, યતિઓ વિગેરેને સહાય
 કરો, માણિભદ્રવીરે કહ્યું કે હું આપની સેવામાં હાજર
 રહીશ અને ભૈરવનો ઉપદ્રવ ટાળીશ પણ મારી માગણી
 એ છે કે તપાગચ્છના ઉપાશ્રયો તથા દેરાસરોમાં મારી સ્થાપના
 કરવામાં આવે. સૂરિજીએ જણાવ્યું કે તમેને તપાગચ્છના
 અધિષ્ઠાયક તરીકે સ્થાપવામાં આવશે આથી પ્રથમ માણિભદ્ર-
 વીરની સ્થાપના મગરવાડામાં કરવામાં આવી અને આજે
 પણ મગરવાડાના વીર તરીકે તે સ્થાન પ્રસિદ્ધ છે.

માણિલદ્રવીરે ભૈરવને વારી ઉપદ્રવ દૂર કર્યા. તપાગચ્છમાં નવીન થનાર આચાર્યો પ્રથમ મગરવાડા જતા અને મગરવાડામાં રહી માણિલદ્રવીરને અક્રમ કરી પ્રત્યક્ષ કરતા હતા. અનેક અમત્કારોથી ભરપુર જીવનવાળા શ્રીમદ્ સોમવિમળસૂરીશ્વરજી મહારાજની પાટ પરંપરાએ થયેલા શ્રી શાંતિ-સોમસૂરિજીએ મગરવાડામાં રહી માણિલદ્રવીરનું આરાધન કર્યું હતું અને તેમના પગનો કંઈક અંશ માણિલદ્રવીરના કથન પ્રમાણે આગલોરમાં ઠાકોર સમરસિંહજીના સમયમાં વિક્રમ સંવત ૧૭૩૩માં શ્રી શાંતિસોમસૂરિજીએ તે ગામની બહાર દહેરું બંધાવી ત્યાં તેની સ્થાપના કરાવી હતી. તપાગચ્છના ઉપાશ્રયો અને દહેરાસરોમાં ગામેગામ અને શહેરે શહેર માણિલદ્રવીરની સ્થાપના જોવામાં આવે છે. જૈનશાસનમાં અધિષ્ઠાયક દેવ તરીકે માણિલદ્રવીર ઠેર ઠેર પૂજાય છે. આજે આગલોરમાં માણિલદ્રવીરનું દેરાસર સુંદર છે. પૂર્વે માણિલદ્રવીર માણેકચંદ શેઠ જ્ઞાતિએ વીશાઓશવાળ હતા તેથી અમદાવાદ, સુરત, સુંબઈ, પુના, વિજયપુર, પાલનપુર વિગેરેના ઓસવાળો ત્યાં માહીત કરવા આવે છે, કેટલાક મગરવાડા અને કેટલાક ઉજ્જયિની પણ જાય છે, મારવાડ, મેવાડ, અને માલવામાં ગામેગામ તેની સ્થાપના હોવાથી તે લોકો બહારગામ જતા નથી.

શ્રીમદ્ આનંદવિમળસૂરીશ્વરજી મહારાજ મહાન્ ક્રિયો-દ્ધારક, અને શાસનને દીપાવનાર હતા એટલું જ નહિ પણ તેઓ એક મહાનુસમર્થ વિદ્વાન અને

વાદવિશારદ અજોડવાદી પણ હતા. જૈન ધર્મ, સ્વશાસનરક્ષામાં ધર્મવાદ પરાયણ હોય

છે, તે વાદવિવાદથી હંમેશાં દૂર રહેનાર છે. કારણકે વાદવિવાદો પરમતના નિરાસન અને સ્વમત સ્થાપન પરાયણ માત્ર કૃપાની ભાવનાવાળા હોય તો તેથી જેવો જોઈ એ તેવો લાભ મળી શકે નહિ. આથીજ જો તેમાં તત્ત્વગવેષક બુદ્ધિ ન હોય તો તેવા વાદને પણ જૈનધર્મે વિતંડાવાદ કહ્યો છે. અને આવા વાદથી જૈનમુનિઓ હંમેશાં દૂર રહેનારા હોય છે ? જૈન-મુનિઓએ વાદનું આહ્વાન પ્રથમ આપવાનું ભાગ્યેજ સ્વીકાર્યું હોય છે તેઓને ન છુટકે અન્યવાદીઓ તરફથી જ્ઞાનના અજીર્ણને લઈને જૈનધર્મની અપબ્રાજના થતી હોય ત્યારે તે વાદીના વાદનો પ્રતિકાર ઈચ્છાએ કે અનિચ્છાએ કરવો પડે છે, ને જો તેમ ન કરવામાં કે માન સેવવામાં આવે તો પોતાના ધર્મની અપબ્રાજના થતાં ભદ્રિકજીવો વિમાસણમાં પડી ધર્મબ્રષ્ટ બને આથી વાદીના વાદનો પ્રતિકાર કરવો એ તેઓને આવશ્યક થઈ પડે છે.

આજરીતે પૂજ્ય ભગવાન આનંદવિમળસૂરીશ્વરજી મહારાજને પણ ધર્મ ઉપર થતા વાદવિવાદનો પ્રતિકાર કરવો પડતો હતો કારણકે તે વખતમાં ચતિઓનો શિથિલાચાર દેખી અનેક અન્ય દર્શનીઓ જૈનશાસ્ત્ર ઉપર આક્રમણ કરવા લલચાતા અને આક્રમણ કરતા. આ આક્રમણોનો જવાબ તેમને પોતાને આપવાનો રહેતો હતો તેથી તેઓશ્રીને સ્વમતથી ભૂલેલા અને પરમતથી મદાંધ બનેલા વાદિઓના જ્ઞાન અજીર્ણને દૂર કરવા વાદવિવાદમાં ઉતરવું પડતું હતું, આ પ્રમાણે તે વાદોમાં જય મેળવી સંશયાકુલ બનેલ જનતાનાં હૃદયને અતિવિશુદ્ધ કરી જૈનજનતા ઉપર ખુબજ ઉપકારપૂર્વક ધર્મની સુંદર છાપ પાડી હતી.

શ્રીમદ્ આનંદવિમળસૂરીશ્વરજીએ જૈનધર્મના
ઉદ્યોતને માટે અને કુમતિઓના ધર્મ-
વિહાર પર થતા આક્ષેપોના નિવારણ માટે
કડવા, લોંકા આદિ ભિન્નભિન્ન મતોના

જામ ખોલવા માટે અને લોકોને જૈનધર્મનું રહસ્ય સમજાવી
ધર્મમાં સ્થિર રાખવાની દ્રષ્ટિએ સૌરાષ્ટ્ર, ગુજરાત, મારવાડ,
માલવા, મેવાડ વિગેરે દેશોમાં ઉચ્ચ વિહાર કર્યો હતો. એક
વખતે અવસર વિચારી મારવાડ જેવા ઉપર પ્રદેશમાં પાણીની
મુશ્કેલી હોવાથી અને સાધુઓને ભારે મુશ્કેલી નડતી હોવાથી
વર્ષોથી જે વિહાર શ્રીમદ્ સોળપ્રભુસૂરીશ્વરજીએ નિષેધ
કર્યો હતો તે વિહારની મુશ્કેલીનો સામનો કરીને શ્રીમદ્
ગુરુદેવ આનંદવિમળસૂરિજીએ મારવાડમાં વિહાર કરવાની
શરૂઆત કરી મુશ્કેલીનો સામનો કરી વિહાર કરતાં સાધુ-
ઓને શિખવ્યું. મારવાડમાં પાણી ઉપરાંત કંટક, ભુંડ વિગેરે
કષ્ટો પણ સહેવા પડતાં ગોચરી માટે પણ મુશ્કેલી રહેતી
કારણકે ડુંગરાળ અને દૂરદેશના ગામોમાં તેનો યોગ વિરલજ
પ્રાપ્ત થતો મારવાડમાં વિહાર બંધ હોવાને લીધે લોકોની ધર્મ-
પ્રતિ અશ્રદ્ધા તથા બીજા ધર્મપ્રતિ વલણ ધીમે ધીમે ફેલાતું હતું.
આથી પૂજ્ય આચાર્યશ્રીએ ગામેગામ વિહાર કરી લોકોને
જૈનધર્મનો પ્રભાવ સમજાવી ફરી તે દેશને ધર્મમાં દ્રઢ કર્યો.

પૂ. આચાર્યશ્રીએ જેસલમેર તરફ પોતાના વિદ્વાન્
શિષ્ય ઉપાધ્યાયશ્રી વિદ્યાસાગરજી મહારાજને મોકલ્યા ને ત્યાં
તેમણે જેસલમેરમાં ખરતરગચ્છ વાળાઓને અને મેવાડદેશમાં
બીજામતિઓને વાદવિવાદ કરીને હરાવ્યા.

શ્રીમદ્ આનંદવિમળસૂરીશ્વરજીએ માલવામાં અન્ય મત-વાળાઓ અને કડવામતીઓની સાથે ને મોરબીમાં લુંપકાદિ મતવાળાઓ સાથે તથા વીરમગામમાં પાર્શ્વચંદ્રે પોતાનો મત-પ્રરૂપી જૈન લોકોના મનસંશયવાળાં કરેલાં તે બધાનો વાદ વિવાદથી પરાજય કરી જૈનધર્મની ચારે દિશાએ ઉજ્જવલકીર્તિ ફેલાવી હતી.

પૂ. આચાર્યશ્રીના પરમ ભક્ત તૃણસિંહ નામના શ્રાવકે જેમને બાદશાહે પાલખી આપી હતી ને મલિક શ્રી નગદત્ત એવું બીરૂદ આપ્યું હતું તે તૃણસિંહ શ્રાવકની આગ્રહ ભરી વિનંતીથી સાધુશ્રી જગર્ભિગણિને સાધુઓની સાથે સોરઠ દેશમાં વિહાર કરાવ્યો ત્યાં પણ તે ઋષિ-મુનિએ જૈન ધર્મની ઘણી બહોળશાલિ કરી.

પૂ. આચાર્યશ્રીએ મોરબી વિગેરે સ્થળોમાં લુંપકાદિ મતીયો સાથે શાસ્ત્રાર્થ કરીને તેલુંકામતીના પૂજ્ય આનંદ ઋષિ તથા ભોજર્ષિ તથા બાલઋષિ આદિ પોત પોતાના શિષ્યોની સાથે લુંકામત છોડી પૂ. સુવિદિત મુનિ ચૂડામણિ કુમત નાશ કરવાને સુર્યસમાન મહાન વૈરાગી, ઉગ્ર તપસ્વી, ઉગ્ર વિહારી શ્રીમદ્ આચાર્યદેવ પૂ. આનંદવિમળસૂરીજી મહારાજ પાસે ૭૮ ઇફોતેર મહાત્માઓએ પુનઃ જૈનદીક્ષાનો સ્વીકાર કર્યો તેમજ પૂ. વિદ્યાસાગરજીગણિએ પણ લુંકા-મતના કેટલાક સાધુઓને દીક્ષા આપી હતી.

પૂ. ગુરૂદેવનો પ્રભાવ એટલો બધો હતો કે મહમ્મદ સુલતાન પણ તેઓશ્રીના ફરમાનને માન આપતો હતો. ખાન, વજીર સુલતાનો પણ તેમને નમતા હતા, જગ્યાએ

જગ્યાએ તેમને ખહુમાન મળતું અને તેઓશ્રીની પ્રતિષ્ઠા ખુબ વધતી જતી હતી અને તેઓની આજ્ઞા દરેક શહેર, દરેક ગામ અંખી રહ્યાં હતાં.

મારવાડ, માલવા, મેવાડ, પાટણ, અમદાવાદ, સૌરાષ્ટ્ર, ત્રાપાનેર, ખંભાત, દક્ષિણ, દેવગિરિ, માંડળ, ગાંધાર, સૂરત, ભરૂચ, કુંકણ, કાકરેચી, સાચોર, જલોર, મંડોર, જોધપુર, નિવરી, નાગોર, અજમેર, આગ્રા, હંસાર, કેટ, રામસેન, કુંભલમેર, ટુંકટાંડા, ઢીલી, રાજગૃહી, સોપાડ, વાગડ, વાંસવાડા, આહડ, જવાસા, વિસલનેર, નડુલાઈ, નવસારી, વલસાડ, અગાસી, ડભોઈ, મલખાર, દિવ, દમણ, માંગલોર, ઘોઘા, અને હરમજ વિગેરે ગામો ને પ્રદેશોમાં પૂ. આચાર્યશ્રીની પૂ. આજ્ઞા શિરોધાર્ય મનાતી હતી તેમજ તેઓશ્રીના વિષે નીચે પ્રમાણે ઉલ્લેખ મળે છે.

એહવો આનંદ વિમલ સૂરિરાય,
 નગદલ મલિખ હુઓ તેણે ઠાય,
 મહમ્મદ હાથે ફરમાન કીધ,
 આણંદવિમલને હાથે દીધ,
 નમતા ખાન વજીર મુલતાન,
 ઠામ ઠામ ગુરપાલે માન,
 દીપે દેશના ગુરજી સાર,
 ઘણા પુરપનો કરે ઉફ્કાર,
 મુનિ જગો રિષિ જે પંન્યાસ,
 ગુર ફરમાન દીયે નર તાસ,

સોરઠ દેશ તેણે કર્યો વિહાર,
 ક્રીધો હુંકાનો ઉદ્ધાર;
 માફ્યાડિનો વિહાર વળી જોઈ,
 સોમપ્રભે વાર્યો હુંતો તેહ;
 વિદ્યાસાગર મોકલ્યા ધીર,
 થૂંતિભદ્રનો લોઢો વાર;
 છઠ્ઠ પારણે આંખિલ કરે,
 કઠિન વળી તપ આદરે;
 મેવાત દેશે અણુવર જ્યાં દિ,
 ખડતર પરદુખ વાલ્યાં તાંહિં;
 જોસલમેર ખડતરને ધીર,
 નવિ હાંડયો વહે શુભ પહિં;
 બાજઠ પૂજા હોય આજ,
 વિદ્યાસાગરની વાધી લાજ;
 તેણિ બાજઠિ નવિ ખેઠો હીર,
 વિદ્યાસાગર મોટો ધીર;
 એહની વાત તુમ્હે નવિ થાય,
 જિનશાસન જેણે આલ્યું ઠાય;
 વીરમગામે જેણે ક્રીધો વાદ,
 પાસચંદ્રનો ઉતાર્યો નાદ;
 માત્રવદેશ ઉજ્જેણી જ્યાં હિ,
 આણંદવિમલસૂરિ પુહુંતા ત્યાંહિં.
 (ગુર્વાવલિ)

પૂ. આચાર્યદેવશ્રીમદ્ આનંદવિમલસૂરીશ્વરજી મહારાજનો ઉપકાર જૈનજનતા ઉપર અનેક-
પ્રતિષ્ઠાઓને અંજ- વિધ છે, આજે વિદ્યમાન ઘણા મંદિરોમાં
શલાકાઓ:— તેમના હાથે થયેલ અંજનશલાકાઓ,
અને પ્રતિષ્ઠાઓ ઉક્ત સૂરિ દ્વારા ને
તેમના પરિવાર સૂરિપુંગવોના હાથે થયેલી નજરે પડે છે.

પરમતારક પરમાત્માની પવનપાવની પ્રતિમાના ઉત્થા-
પક વર્ગના પ્રાદુર્ભાવ સાથેજ પરમતારક પ્રતિમાનો પાવન
પ્રચાર પણ પૂજ્ય શ્રીમદ્ આનંદવિમળસૂરિ મહારાજે
અને તેઓના સંતાનીય શિષ્યોએ ખુબ જ કર્યો ને જે
બાળજનતા પૂર્વે થયેલ તીર્થંકર ભગવાનોનો ઉપકાર, મુદ્રાકૃતિ
અને જીવન પ્રતિમાના દર્શન સાથે પોતાના જીવનમાં લાવી
જીવનપથને ઉજવાળવાની પૂનિત ભાવના હૃદયમાં
પામતાં શીખ્યો.

ગુરૂના ફોટા, દસ્તાવેજો, પુસ્તકોના લખાણો, ચલણી
નાણા ઉપરના સિદ્ધાઓ અને જીવનમાં ડગલે અને પગલે
વસ્તુની સ્વરૂપદર્શક આકૃતિઓનો ઉપયોગ માનવા છતાં
પરમતારક ભગવાનની વિદ્યમાનતા અને તેના વચને વચનને
સત્ય માનવાની શ્રદ્ધાભાવ સમ્યક્ત્વના લક્ષણને સ્વીકારવાનું
માનવા છતાં તેની જ પ્રતિમા યા સ્વરૂપદર્શક આકૃતિને ન
માનવી તે કેટલી જડતા, બુદ્ધિહીનતા, પામરતા અને મહા-
મિથ્યાત્વ છે તે સહેજે સમજી શકાય છે. શું ભગવાનની
પ્રતિમા ન માનનાર કે તેના સ્વરૂપને ન સ્વીકારનાર ભગવાનના
શાસનનો કઈ રીતે આરાધક થઈ શકે ?

હંમેશાં ગમે તેવા વિચક્ષણ પુરૂષને પણ તદાકૃતિ રજી કરવાને અવલંબનની જરૂરિયાત હોય જ છે તો આજન-તાને તેની અપેક્ષા કેમ ન હોય ? આજે જે જૈનધર્મના પૂજા, સેવા, સામાયિક, પ્રતિક્રમણ, પોષધ, તપશ્ચર્યા કે બીજા ક્રિયા-કાંડો આજીવનને ધર્મમાર્ગમાં જોડવામાં એટલાં બધાં ઉપયોગી છે કે જે તેવી વિચારણા પૂર્વાચાર્યોએ વિચારી ન હોત તો ધર્મની જાંબી પણ લાંબો વખત ન ટકત.

જિનસારિખી જિનપડિમા એ સૂત્રને જીવનમાં પચાવી સ્વળે સ્થળે જ્યાં જૈન ત્યાં જિનપ્રતિમાનો પાવન પ્રચાર ઉક્તાસૂરીશ્વરજીના હાથે થયો અને તેમાં પ્રભુત્વ આરોપણ કરી પ્રતિમાઓના પૂજનથી જનતા જીવનપાવિત્ર્યમાં જીલ્લી કરવાનો ઉપકાર આજે પણ ન ભૂલી શકાય તેવો તેમનો છે.

૫. પૂ. આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ આનંદવિમળસૂરિશ્વરજી મહારાજે અનેક લવ્યાત્માઓને પોતાની અમૃતમય દેશનાવડે પ્રતિષ્ઠા કરીને અજયમેરૂ, સાંગાનયર, જેસલમેર, મંડોવેર, નાગોરી, નાડલાઈ, સાદડી, શીરોહી, પાલિતાણા, જુના-ગઢ, પાટણ, રાધનપુર, અમદાવાદ, મહેસાણા, કાવી, ગંધાર, કપડવંજ, ઇડર, ખંભાત, સુરત, વીસનગર, વડનગર, વિજાપુર, પેથાપુર, જોધપૂર, આદિ અનેક નગરોમાં અંજનશલાકાઓ, ને જિનબિંબોની પ્રતિષ્ઠાઓ કરાવી છે. અને જેસલમેરમાં સાધુવિહારના અભાવને કારણે ત્યાંના દેરાસરોના બારણા બંધ થઈ ગયા હતાં ને તેથી ત્યાં કુમતિઓનો ઘણો પ્રચાર થવાથી દેરાસરે કાંટા નંખાવ્યા હતા તે પણ પૂ. સૂરીશ્વરજી મહારાજે ત્યાં ઊંચ વિહાર અને ઊંચ તપશ્ચર્યા કરીને કુમતિઓના મતનું ખંડન કરી તેઓને વાદમાં જીતી

૬૪ ચોસઠ જિનપ્રસાદો ઉઘડાવ્યાં ને તે તે જિનમંદિરોમાં પૂજા શરૂ કરાવી અનેક લબ્ય પ્રાણિઓને પ્રતિબોધ આપી સમ્યક્ત્વ પમાડી જૈનશાસનની વૃદ્ધિ કરી હતી. હજી પણ તે તે જગ્યાઓએ પૂ. આચાર્યદેવના હાથે થયેલાં મહાન કાર્યોના અવશેષો સાક્ષી પૂરે છે. આ રીતે શ્રીમદ્ આનંદ-વિમલસૂરીશ્વરજી મહારાજ તપાગચ્છના ઉમાદક શ્રીમદ્ જગચ્ચન્દ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ જેવા મહા તપસ્વી હતા ને શ્રીમદ્ આચાર્ય વાદીદેવસૂરીશ્વરજી મહારાજ જેવા વાદિ હતા. તે ઉપરાંત ઉચ્ચ વિહારી, મહાન ક્રિયોદ્ધારક, સંવે. ગરંગી અને મહાન પ્રભાવક હતા. અને તેઓની સેવાને માટે દેવો પણ ઝંખના કરી રહ્યા હતા.

ચિતોડમાં ચોસવંશની વૃદ્ધશાખામાં સારણુદેવ નામનો પુરૂષ થયો. તે જૈન આમરાજનો વંશજ હતો, તેના સૌથી નાના પુત્ર તોલાશાહ મેવાડના મહારાણા શ્રી શત્રુંજય તીર્થા શ્રી સાંગાજીના પરમ મિત્ર હતા. એક ધિરાજનો સોલમો સમય સંઘવી ઘનરાજનો સંઘ આણું.

ઉદ્ધાર:— વિગેરેની યાત્રા કરતો મેવાડ આવ્યો.

તોલાશાહે શ્રી ધર્મરત્નસૂરિ પાસે જઈ પ્રાર્થના કરી કે શત્રુંજય પર સમરાશાહે સં. ૧૩૭૧ માં સ્થાપિત કરેલ બિંબનુ મસ્તક મ્લેચ્છોએ પુનઃ કોઈ સમયે ખંડિત કરેલું તેનો ઉદ્ધાર કરવાનો મારો મનોરથ સિદ્ધ થશે કે નહિ. ગુરૂદેવે કહ્યું, તારો પુત્ર કર્માશાહ તેનો ઉદ્ધાર કરશે. તું નહિ.

ગુજરાતનો શાહજાદો બહાદુરખાન ચિતોડ જતાં.

ચિતોડગઢના મંત્રી દોશી કર્માશા શેઠને કાપડનો મોટો વેપાર હોવાથી તેમની પાસેથી પુષ્કળ ટાપડ ખરીદતો અને આથી બંને.

વચ્ચે એક વખતે મૈત્રી થઈ, એક વખતે શાહજાદાને ખર્ચી ખૂટવાથી મંત્રી કર્માશાહે એક લાખ રૂપીઆ ખીનશરતે આપ્યા.

જ્યારે તે શાહજાદો અમદાવાદની ગાદીએ આવ્યો ત્યારે કર્મશાહ અમદાવાદ આવ્યા, બાદશાહે તેમનું સન્માન કર્યું, શત્રુંજયતીર્થ મહા પુનિત ભૂમિ છે, અસંખ્ય આત્માઓ એ તીર્થની યાત્રાથી કલ્યાણ સાધી ગયા છે, એ સિદ્ધાચલ મંદિરોનું મહાનગર છે, પૃથ્વીપરનું સ્વર્ગલવન છે, આવા પ્રભાવશાલી તીર્થની પ્રતિષ્ઠા અને તીર્થોદ્ધાર એ મહામૂલી વસ્તુ છે, ગુરૂદેવ શ્રીમદ્ આનંદવિમળસૂરીજી મહારાજે આ પવિત્ર તીર્થસ્થાનની જીર્ણોદ્ધારી ભારે ચિંતિત હતા, તેઓશ્રી વારંવાર મંત્રી કર્માશાહને ઉપદેશ આપતા ને પ્રેરણા કરતા હતા. આ પ્રેરણા અને ઉપદેશને મનમાં ધારી મંત્રીકર્માશાહે બાદશાહને પવિત્ર તીર્થસ્થાનની વાત કરી એટલે બાદશાહે તે તીર્થની પ્રતિષ્ઠા અને જીર્ણોદ્ધાર માટેનું તુરત ફરમાન આપ્યું, ત્યારબાદ કેટલીક મદદ પણ માગી તે પણ તેમને મળી ને મંત્રીકર્માશાહે સંઘ કાઢ્યો, ગામેગામે જૈન ચૈત્યમાં સ્નાત્રમહોત્સવ અને ધ્વજરોપણ, દરિદ્રીઓને દાન, સાધુસાધ્વીની સેવા, હિંસાનું નિવારણ કરતાં ખંભાત થઈ શત્રુંજય આવી પહોંચ્યા, ગુર્જરવંશના રવિરાજ અને નૃસિંહ એ બંને સુખાના મંત્રી હતા તેમણે પણ કર્માશાહને ઘણી સહાય કરી, મહામાત્ય વસ્તુપાલે લાવી રાખેલી મમ્માણી બાણના પાષાણ ખંડો ભૂમિગૃહમાંથી કઢાવી તેની શ્રી રૂપભદ્રેવ ભગવંતની પ્રતિમા બનાવરાવી સર્વ સંઘોને આમંત્રણ મોકલી સંઘવી કર્માશાએ શ્રી સિદ્ધગિરિરાજને

સોલમો ઉદ્ધાર પોતાના પરમ ઉપકારી જગદ્ગુરૂ શાસન-સમ્રાટ જંગમ યુગપ્રધાન, સૂરિયકચકવતી વાદિમદમર્દન શાસ્ત્રવિશારદ પ્રાતઃસ્મરણીય તપાગચ્છાધિપતિ શ્રીમદ્ આનંદવિમળસૂરીશ્વરજી મહારાજાધિરાજના હસ્તે વિક્રમસંવત ૧૫૮૭ ના વૈશાખ વદિ ૬ ને રવીવારે કરાવ્યો. તે હજી સુધી ચાલ્યો આવે છે.

સૂરિજીએ શાસન ઉન્નતિના અનેક કાર્યો કર્યા છે પોતાના વરદહસ્તે અનેક રાજકુમારો, શ્રેણીપુત્રો અને બીજા અનેક અન્ય દર્શનીય ૫૦૦ પાંચસો ભવિ વિદ્વાનોને પ્રભુ મહાવીરના ત્યાગ ધર્મના પુનિત પંથવાળી દીક્ષા આપી હતી તે વખતે મહાપુરૂષ તપાગચ્છાધિપતિ વાદિમદમર્દન શ્રીમદ્ આનંદવિમળસૂરીશ્વરજી મહારાજની આજ્ઞામાં ૧૮૦૦) અઢારસો સાધુઓ વિચરતા હતા.

સાધુપણાની બધી જવાબદારીઓ પૂરી કરી, આચાર્ય તરીકેની ફરજમાં હંમેશ પ્રવૃત્ત રહેવું, મહાનૂ તપશ્ચર્યા ગામેગામ વિહાર કરી ભાવિજીવોને પ્રતિબોધવા, શાસનઉદ્ધારના કાર્યો કરવાં અને તે ઉપરાંત કુમતવાદીઓને જીતવા તથા લોકોને જૈનધર્મનો પ્રબોધ પમાડવો તે બધું કરવા સાથે સાધુપણાને યોગ્ય જીવનશોધનને માટે અને જીતેન્દ્રિય થવા માટે ઊંચ તપશ્ચર્યા કરવી એ પણ મહાઉપયોગી કર્તવ્ય છે.

૧ આ જીર્ણોદ્ધાર સંબંધી ઉલ્લેખ વીરવંશાવળી, તથા પંડિતવર્ય શ્રી ગુણવિજયગણિકૃત કલ્પસુત્ર લઘુવૃત્તિમાં તથા જૈનતીર્થોના ઇતિહાસમાં છે.

શ્રીમદ્ આનંદવિમલસૂરીશ્વરજી મહારાજે મહાન તપશ્ચર્યાઓ પણ કરી છે, ચૌદ વર્ષ સુધી જઘન્યથી નિયત તપો વિશેષ કર્યા પછી છઠના તપનો અભિગ્રહ લીધો, એટલે છઠને પારણે આંખીલ યાવત્ જીવ સુધી કર્યાં. તે પહેલાં આચાર્યશ્રીએ ૧૮૧ ઉપવાસ, વીસવાર વીસ સ્થાનક તપ, ૪૦૦ ચોથવળી સ્થાનક તપ કરી છઠ્ઠ કર્યાં, વીસ વિહરમાનના ૨૦ વીસ છઠ્ઠ, પ્રભુના ૨૨૬) બસો ઓગણત્રીસ છઠ્ઠ કર્યાં. તે ઉપરાંત પહેલા કર્મના ૧૨ વાર પાંચ ઉપવાસ, બીજા કર્મના નવવાર નવ ઉપવાસ, દશમા અંતરાયના ૧૨ વાર પાંચઉપવાસ. મોહનીયના ૨૮) અઠાવીસ અઠમ વેદનીય, ગોત્ર અને આયુષ્યના આઠ આઠ દશમ કર્યાં અને એક નામ કર્મનું તપ બાકી રહ્યું તે ન થઈ શક્યું તેથી તેનું તેમને ભારે દુઃખ રહ્યાં કર્યું.

એનો ઉલ્લેખ નીચે પ્રમાણે (શુર્વાવલીમાં) મળે છે,

એહવો આણંદ વિમળસૂરિ જેહ,

જયમલ છઠ તપ કરતો તેહ;

ચોથ છઠ્ઠ તપે ગહ ગહી,

વીસ સ્થાનક આરાધે સહી;

ચોથચ્યારસે છઠસેચ્યાર,

વીસ સ્થાનક સેવ્યાં બેવાર;

વિહરમાન ધાર્યા જગીસ,

તેહના છઠ્ઠ કર્યા ગુરૂ વીસ

એહવા આઠ કર્મ જે શિરે,

ટાળવા તપથા ગુરૂ કરે;

પરિસહ બાવીસ પ્રેમેં ખમે,
 રાત દિવસ જીન વચને રમે;
 વિગય પાંચનો કરે પરિહાર,
 વિગય એક ધૂત કદિ આહાર;
 લીલોતરી મીઠાઈ જેહ,

ગુરૂ વધરાગી ત્યાગ કરેહ;

ધન્ય છે આવા મહાન્ ઉચ્ચતપસ્વી, ત્યાગી, વૈરાગી,
 ઉચ્ચવિહારી, ક્રિયોદ્ધારક, શંત્રુજય તીર્થ સોલમોદ્ધારક, શાસન
 પ્રભાવક, શાસનસમ્રાટઆચાર્યશિરોમણિને !

નામ તેનો નાશ આ અટલ નિયમમાંથી કોઈ બચી

શકતું નથી, છતાં જેનો નાશ થવા

સ્વર્ગવાસ છતાં જેમનાં નામ વર્ષોનાં વર્ષો સુધી

ગવાય, જેમનાં સંસ્મરણોને ગુણાનુવાદ

સંભાળી વારંવાર જેમના જીવન પથને તાજે કરવામાં આવે
 તે નાશ પામ્યા હોવા છતાં ખરી રીતે તેમનો કાર્યદેહ
 આજે પણ તેમના સાક્ષાત્ જીવન જેટલો જ પ્રભાવ પાડે છે,
 જેના જીવનપથ રૂપ પવિત્ર સ્થાનમાંથી અનેક પરમપાવની
 ગંગાસ્વરૂપ સત્કાર્ય પ્રવાહો અસ્ખલિત વહેતા હોય. અને
 જેના ગયા પછી પણ તે પ્રવાહો ચિરસ્થાયી વહન કરતા
 હોય, જેનું જીવનપાવિત્ર્ય અનેક જીવના આદર્શરૂપ હોય તે
 મહાપુરૂષ મર્યાં છતાં જીવંત જ ગણાય છે, કારણ કે તેનો આદર્શ
 સદાને માટે જગતમાં વિસરાતો નથી,

ગમે તેટલી મોટી આયુષ્ય સ્થિતિવાળા મહાપુરૂષો, ખુદ
 પરમાત્મા રૂપલદેવ અને મહાવીર પ્રભુ જેવા પણ આ જગ-

તમાં કાયમી ટકી જગતને લાલ ન આપી શક્યા તો પછી આ મહાપુરૂષ પણ જગતના પાપ જીવનને વધુ વખત શા કારણે જોવામાટે રહી શકે ?

તેઓશ્રીના શરીરને પણ ફૂનીયાના ઉત્પત્તિ, સ્થિતિ અને નાશ સ્વરૂપ તત્ત્વત્રયીએ પ્રભાવ દેખાડ્યો, અને તેમનું શરીર દીનપ્રતિદીન ક્ષીણ થવા લાગ્યું આખરે ગુરૂ મહારાજ (રાજનગર) અમદાવાદમાં આવેલ નિજમપુરમાં પધાર્યા બાદ દિવસે દિવસે ખૂબજ અશક્ત બન્યા. શ્રી સંઘે ગુરૂલક્ષિતને લઈને ગુરૂવર્યના ખુબખુબ ઉપચાર કરી ગુરૂલક્ષિત દેખાડી પણ અટલ નિયમ આગળ સૌ અશક્ત હતા અને આખરે જીર્ણ થયેલ દેહને છોડી તેમાં ખીરાજતો જળહળતો જ્યોતવાળો આત્મા દેવલોકના દેવોને મનુષ્યલોકની માફક લાલ આપવા માટે નવ ઉપવાસના અનશન પૂર્વક વિક્રમ સંવત ૧૫૯૬ના ચૈત્ર સુદિ ૭ના પ્રભાત સમયે આદ્યો ગયો. પ્રકૃતિ અને વિકૃતિના સ્વરૂપને સારી રીતે સમજતો હોવા છતાં તેમનો શિષ્ય પ્રશિષ્યાદિ વર્ગ અને શ્રી સકળસંઘ મહાપુરૂષના સ્વર્ગવાસથી લાલવંચિત થવાને લઈ ખુબ ખુબ તે મહાપુરૂષની પ્રશંસા કરવા સાથે પોતાની નિદના પૂર્વક દુઃખી થયો. આખા રાજનગરમાં હાહાકાર વર્તાયો, શ્રીસંઘના નયનોમાંથી ચોધાર અશ્રુધારા વહી રહી હતી, સૌના મુખ આજે દુઃખરૂપી વાદળથી ઘેરાયેલાં જણાતાં હતાં, ગુરૂદેવના વિરહથી તેઓ દુઃખના સાગરમાં ડૂબ્યા હતા. આજે જૈન શાસનનો સૂર્યદેવ અસ્ત થયો હતો ને સર્વત્ર અંધકાર છવાઈ ગયો હતો, જ્યારે ગુરૂદેવના સ્વર્ગવાસની વાત દરેક દિશામાં દેશદેશોમાં ફેલાઈ

ગઈ ત્યારે લોકોના એટલે જૈનજૈનેતર તમામના મન ઘણાં
 ફુલાવા લાગ્યાં ને પૂ. ગુરૂદેવના વિરહ માટે તેમને લાગી
 આવ્યું, પણ જ્યાં આયુષ્યની દોરી તુટે ત્યાં શો ઉપાય ?
 પૂ. આચાર્યદેવનો નિર્વાણમહોત્સવ અમદાવાદ (રાજ-
 નગર)ના સકળસંઘે કર્યો, આજે તમામ આલમ પૂ.સૂરિદેવના
 નામને માનની લાગણીથી સંભારે છે, તેઓ આજ નથી
 છતાં પૂ. આચાર્યદેવનું નામ ઇતિહાસમાં સુવર્ણક્ષેત્રોમાં અંકિત
 છે, ધન્ય હો આવા ત્યાગી ગુરૂદેવોને ! અસ્તુ આટલું લખી
 વીરમીએ છીએ, ૐ શાન્તિ !!!

શ્રીમદ્ આનંદવિમળ સૂરીશ્વરજી મહારાજએ યતિ
ખંધારણ માટે કરેલા નિયમો.

યતિઓમાં અતિશય શિથિલાચાર વધ્યો ત્યારે વિક્રમ
સંવત્ ૧૫૮૩ના વર્ષે પાટણ નગરમાં તપાગચ્છાધિપતિ શ્રીમદ્
આનંદવિમળસૂરીશ્વરજી મહારાજે શ્રીસંઘ સમુદાય મધ્યે
કરેલ યતિ ખંધારણના નિયમો.

૧ ગુરૂને આદેશે વિહાર કરવો.

૨ વણિકને દીક્ષા દેવી, બીજને નહિ.

૩ ગીતાર્થની નીશ્રાએ મહાસતિને દીક્ષા દેવી.

૪ ગુરૂ દૂર હોય તો ગીતાર્થ પાસે કોઈ દીક્ષા લેતો
તેની પરીક્ષા કરી વેષ પલટાવવો પણ વિધિપૂર્વક ગુરૂપાસે
દીક્ષા દેવરાવીને યોગ વહેવરાવવા.

૫ પાટણમાં ગીતાર્થનો સંઘાડો રહે. ચોમાસામાં બીજે
નગરે છ ઠાણા ચોમાસું રહેને ગામડે ત્રણત્રણ ઠાણા ચોમાસું રહે.

૬ ગુરૂ દૂર હોય તો આદેશ કાગળથી મંગાવવો.

૭ એકલા મહાત્માએ વિહાર ન કરવો.

૮ કોઈ સાધુ એકલો વિહાર કરતો આવે તો માંડલે
કોઈએ ન બેસારવો.

૯ બીજ, પાંચમ, આઠમ, એકાદશી, અઉદસ, અમા-
વાસ્યાને પૂર્ણિમા, એમ માસમાં ૧૨૭ દિવસ વિગઈ ન વહો-
રવી, ઉપવાસ, આંખિલ, નીવી યથાશક્તિ તપ કરવો.

૧૦ તિથિ વધે ત્યારે એક દિવસ વિગય ન વોહરવી.

૧૧ પાત્રમાં રોગાન ન દેવો.

૧૨ પાત્રાં કાળાં કાટુણાં કરવાં.

૧૩ યોગ વહ્યા વિના સિદ્ધાંત ન વાંચવા.

૧૪ એક સમાચારીના સાધુ કોઈ વારે બીજે ઉપાશ્રયે રહ્યા હોય તો ગીતાર્થકને આવી વાંદણું દેઈ શય્યાતર પિંડ પૂછી વહોરવા વિહરવું.

૧૫ દિવસમાં આઠ થોયવાળા એક દેવ વાંદવા.

૧૬ દિવસ મધ્યે ૨૫૦૦ સજ્જાય ગણવો જોઈએ ન ગણે તો જઘન્ય સજ્જાય ૧૦૦ સો ગણવો.

૧૭ વસ્ત્ર, પાત્ર, કાંબલી, ઠામરાં, પૂંઠે ખાંધી ન મુકતાં ચાલતાં પોતે ઉપાડવાં, ગૃહસ્થ પાસે ન ઉપડાવવાં.

૧૮ વરસ મધ્યે ધોણિ (ધોવું) એક, બીજી ધોણિ નહિ.

૧૯ પોસાલ માંહે કેળે નહિ.

૨૦ પોસાલે ભણવા ન જવું.

૨૧ એક સહસ્રગ્રંથગ્રાહી લેખક પાસે ન લખાવવું.

૨૨ દ્રવ્ય અપાવી કોઈએ ભટ્ટની પાસે ન ભણવું.

૨૩ જેણે ગામે ચોમાસું રહ્યા હોય તિહાં ચોમાસાને પારણે વસ્ત્ર વહોરવો ન કદપે.

૨૪ અકાલ સજ્જાય આંબીલ.

૨૫ એકાસણે સદૈવ કરવો.

૨૬ છઠ્ઠાદિકને પારણે જેમ ગુરૂ કહે તેમ કરવું,

૨૭ પારિદાવણી આગારેણું ન કરવું.

૨૮ આઠમ, ચઉદસ, આનુઆલી પાંચમ એ પાંચ ઉપવાસ કરવા.

૨૯ આઠમ, ચઉદસે વિહાર ન કરવો.

૩૦ એક વિગઈના નિવિયાતાં ન લેવાં.

૩૧ ચોરાસી ગચ્છ માંહેલા મહાત્માને ગુરૂના કહ્યા વગર ન રાખવો.

૩૨ ગુરુને અણપુછે નવી પ્રપણા. નવી સમાચારી
ન માંડવી.

૩૩ નવો નિષાસ્યુ ન વાપરવો.

૩૪ કેડે લુંઘડો ન વાપરવો.

૩૫ કેરાં માંહે ગોડીઆ ભરવા અટાંણુ સાલુ ગીતારથ
ટાલી ન વાપરવા.

આનંદવિમળસૂરીશ્વરાણાં પૂર્વાચાર્યકૃતપરિચયઃ

મહોપાધ્યાયધર્મસાગરાઃ તપાગચ્છપટ્ટાવલીમૂત્રે

તથા યો ભગવાન્ ક્રિયાશિથિલબ્ધયતિજનપરિકરિતોઽપિ
સંવેગરંગભાવિતમાંતઃ જિનપ્રતિમાપ્રતિષેધસાધુજનાભાવ-
પ્રમુખોત્સૂત્રપ્રરૂપણપ્રબલજલપ્લાવ્યમાનં જનનિકરમવલોક્ય
કરુણારસાવલિસ્રવેતો ગુર્વાજ્ઞયા કતિચિત્સંવિજ્ઞસાધુસહાયો
વિ. ૧૫૮૨ વર્ષે શિથિલાચાર પરિહારરૂપક્રિયોદ્ધરણયાન-પાત્રેણ
વિસલનગરે તમુદ્ધૃતવાન્ અનેકાનિ ચેભ્યાનામિભ્યપુત્રાણાં ચ
શતાનિ કુટુંબબધનાદિમોહં સંત્યાજ્ય પ્રવ્રાજિતાનિ.....ઇત્યાદિ
વિસ્તૃતવર્ણનં

દેવવિમલ ગણિવરાઃ શ્રીમન્મહાવીરપટ્ટપરંપરાયામ્

આનંદવિમળસૂરિણા શુદ્ધક્રિયા ઉદ્ધૃતા

હીરસૌભાગ્યમહાકાવ્યે આનન્દસૂરિવર્ણનં

ત્યક્ત્વાઽશેષકુપાક્ષિકાંશ્ચ કુદ્દશઃ કિંપાકભૂમીરુહા
ન્રોલમ્બૈરિવ પારિજાતશિખરી યો જન્મિભિઃ શિશ્રિયે
યેનાત્મા શિથિલોભવન્મુનિપથાદપ્યુદ્ધૃતઃ સૂરિણા
સંસારામ્બુનિધેરિવોદ્ધૃતકુદ્દગ્યાદોવ્રજવ્યાકુલાત્ ॥

ઇત્યાદિ હીરસૌભાગ્યમહાકાવ્યે

ચતુર્થસર્ગ ૧૩૩-૧૪૩

महोपाध्यायविनयविजयगणिवराः श्रीसूरिपरंपरायाम्

पट्टे तस्य बलुबुरुग्रतपसो वैरंगिकाग्रेसराः

आनंदाद्विमलऽऽह्वया गणभृतो भव्योपकारोद्धुराः

ये नेत्रेभशरामृतद्युतिमिते १५८२ वर्षे क्रियोद्धारतः

अक्रुः स्वा जिनशानस्य शिखरे कीर्तिं पताकामिव २३...

.....इत्यादि

विजयप्रशस्ति महाकाव्ये आनंदविमलसूरिवर्णनम्

किञ्चित् प्रमादाचरणं निरीक्ष्य

गच्छे स्वकीये कलिकालजन्यम्

यैः पूज्यपादैर्जगतां हितायो

द्दधे क्रिया रत्नमिवाध्वपांशोः'

तृतीय सर्ग. ३२-४६

सूरिपुरन्दरज्ञानविमलसूरिवराः अस्मत् मुद्रितप्रश्न

व्याकराणां पृ. १०६ तमे

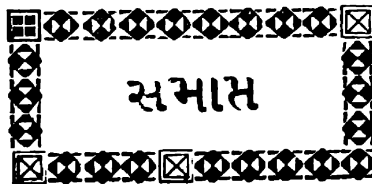
कुमततमोजलपतितं येन क्रियोद्धारयानपात्रेण

उद्धृतमिह जगतीतलं, दत्त्वा श्रद्धाननव्यजलम् ॥ २ ॥

श्रीमदानन्दविमलारव्याः सूरिन्द्रा जयन्तु ते विश्वे

श्रीमत्तपोगणोदधिप्रोल्लसनशारदेन्दुनिभाः

॥ ३ ॥

કુમતતમોજલપતિતં યેન ક્રિયોદ્ધારયાનપાત્રેણ
ઉદ્ધૃતમિહ જગતીતલં, દત્ત્વા શ્રદ્ધાનનવ્યજલમ્ ॥ ૨ ॥
શ્રીમદાનન્દધિમલારવ્યાઃ સૂરીન્દ્રા જયન્તુ તે વિશ્વે
શ્રીમત્તપોગણોદધિપ્રોલ્લસનશારદેન્દુનિભાઃ ॥ ૩ ॥